LIBRARY
APR 24 1984
STATE HISTORICAL SOCIETY
MADISON, WISCONSIN

LAISVĖ
Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1879.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN WEEKLY

LAISVĖ—LIBERTY
Savaitinis
Jungtinėse Valstijose $12.00
Kanadoje $15.00
Kitur užsienyje $15.00
Pavienio egzemploriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NO. 16 ★ ★ ★ ★ ★ ★ PENKTADIENIS, BALANDŽIO [APRIL] 20, 1984 OZONE PARK, N. Y. 11417 ★ ★ ★ ★ ★ ★ 73-IEJI METAI

KRISLAI

Darbas—didžiausia svajonė
Tiesos žodis prezidento rinkimuose
Neramu ir turtuolių pašonėje
Kas kaltas dėl baisios tragedijos
Siūlo kuo greičiau užmiršti Lietuvą

IEVA MIZARIENĖ

Šio mėnesio pradžioje daugybė darbo negaunančių žmonių iš Detroito, Pittsburgho ir kitų krizės apimtų miestų suplūdo į Washingtoną. Jų buvo daugiau kaip 400 — juodų ir baltų amerikiečių, senų ir jaunų. Ant visų jų krūtinės buvo užrašyta: "Jobs or Income" ir "First Jobs". Gauti darbą, užsitikrinti ateitį — šiandien tai daugiau kaip dešimties milijonų amerikiečių svajonė.

□

Šių metų prezidento rinkimuose dalyvauja ir JAV Komunistų partija, kuri kandidatais į prezidentus ir viceprezidentus iškėlė daugeliui Amerikos darbo žmonių žinomus žmones — Gus Hall ir Angelą Davis.

Komunistų kandidatai susitinka su žmonėmis, kalba apie jų rūpesčius. Gus Hall ir Angela Davis kviečia Amerikos rinkėjus susivienyti bendrame veikime prieš dešiniausius kandidatus.

□

Visai mūsų kaimynystėje įvyko šiurpi tragedija: iššudyta net dešimt žmonių, iš jų aštuoni vaikai. Į žudynių vietą buvo atvažiavęs net New Yorko majoras Koch — tokių baisių dalykų mūsų mieste nebuvo jau dešimtmečiai. Greit viskas paaiškės, kaip visa tai buvo. O gal ir ne, nes kelių paskutinių metų masinių žudynių autorių policija taip ir neišaiškino.

Bet pagalvokim, kodėl New Yorke ir Amerikoje dedasi tokie dalykai, kurie kitame krašte net neįsivaizduojami. Kine ir televizijoje rodo tik gangsterius ir kuo daugiau jis nužudo, tuo garsesnis. Smurtas ir jėga gerbiama ir šiaip Amerikos gyvenime. Tik ar teisingai daroma?

□

Kanadiškuose "Tėviškės žiburiuose" talpinamas vienos skaitytojos laiškas, kuriame kalbama apie norą daugiau skaityti apie Lietuvą. Bet nei šis, nei kiti vaduotojų laikraščiai nieko gero apie mūsų tėvų žemę nerašo, o kelios žinutės su antrašu "Okupuotoje Lietuvoje" skirtos tik tam, kad skaitytojai kuo greičiau užmirštų savo ar savo tėvų gimtąją žemę.

Santiago. — Čilės koalicinė partija, siekianti valdžios pakeitimo 1985 m., į savo tarpą nutarė priimti ir konservatyviuosius. Koalicijos pirmininkas Gabriel Valdes kreipėsi į visas partijas, kviesdamas 45 dienų laikotarpyje parengti planą, kaip legalizuoti krašte politines partijas, pakeisti rinkiminius įstatymus ir kaip išrinkti kongresą, kuris perredaguotų diktatoriaus gen. Pinochet 1980 m. paskelbtąją konstituciją.

Kanadietis išrinktas plieno unijos prezidentu

Pittsburgh. — Oficialiai paskelbta, kad kovo 29 d. įvykusiuose rinkimuose, kuriuose dalyvavo 4,600 lokalų, esančių JAV ir Kanadoje, laimėjo čia gyvenantis kanadietis Lynn R. Williams. Už jį paduota 193,686 balsai. Jis išrinktas iki 1986 metų kovo mėnesio. Tai laikas, kada būtų pasibaigusi pernai mirusio unijos vado Lloyd McBride kadencija. Po pastarojo mirties Williams ėjo unijos sekretoriaus ir prezidento pareigas.

Lynn Russell Williams

Prieš Williams į unijos vadus ėjo tos unijos iždininkas amerikietis Frank McKee. Jis surinko 135,823 balsus ir tvirtina, kad rinkimuose buvę nereguliarumų. Rinkimai buvo triukšmingi, bet Williams surinko visus Kanados balsus ir dar priedo — Chicago-Gary ir Ohio Valley distriktų balsus, kai tuo tarpu jo priešininkas McKee daugiausia rėmėsi amerikiečių balsais.

Kanadietis Williams, 59 m. amžiaus, su šeima gyvena ir dirba Pittsburghe. Jis žada pagyvinti unijos veiklą ir turi planų dėl plieno pramonės ateities. Jis pritaria nustatytoms plieno importo kvotoms ir smerkia Amerikos banko investicijas besivystančiose šalyse. Jis tvirtina, kad jos esančios pernelyg didelės. Esą šiuo metu 90 šalių gamina plieną, ir viso pasaulio gamyba siekia 200 milijonus tonų, kas sudaro maždaug dukart tiek kiek 1983 metų JAV gamyba.

Williams nori, kad Amerika daugiau pinigų skirtų plieno moksliniam tyrinėjimui, liejyklų modernizavimui ir programai atstatyti keliams ir tiltams, ko rezultate atsirastų reikalas gaminti daugiau plieno ir tuo pačiu padaugėtų darbų.

Williams savo unijisto karjerą pradėjo Toronte, Kanadoje. Pirma darbavosi kaip vietinis organizatorius, vėliau buvo paskirtas darbuotis visoje Kanadoje. 1977 m. jis pateko į unijos viršūnes, kai tapo išrinktas tarptautiniu sekretorium kartu ant vieno tiketo su buvusiu unijos vadu McBride.

Williams yra baigęs ekonominius mokslus Hamiltono universitete. Jis 1961 m. buvo suorganizavęs New Democratic Party ir buvo kandidatu į Kanados parlamentą, bet pralaimėjo. Jo partija yra moderuotai socialistinė.

Dabar jis remia demokratą Walter Mondale į JAV prezidentus. 1980 m. unija turėjo tik šešis kandidatus demokratų konvencijoje, o šiemet Williams nori jų skaičių padidinti iki 100.

Šiuo metu unija turi 750 tūkstančių narių. Dar prieš penketą metų ji turėjo arti pusės milijono. Šitaip mažėja unijos pajamos, nustojant narių duoklių, o taip pat tenka sumažinti ir raštinės štabą. Be to, unija yra daug nustojusi savo nuolaidose plieno fabrikantams. Šiuo metu dar nesibaigęs streikas prieš Phelps Dodge Corporation, Morenai, Airz. Šį streiką naujasis unijos vadas nori užbaigti, nors kompanija tvirtina, kad nesą reikalo tęsti pasitarimų, nes jau pradėta dirbti su naujais darbininkais.

RENGIASI PAMINĖTI GEGUŽĖS PIRMĄJĄ

New York. — Balandžio 28 d., šeštadienį, šiemet newyorkiečiai minės Gegužės Pirmąją. Tą dieną įvyks eisena, kuri prasidės 12:30 Tompkins aikštėje (prie Avenue A, 7th ir 10 Sts.). Bus žygiuojama į Union Square. Čia įvyks mitingas ir koncertas.

Minėjimą organizuoja Committee for a United Labor and People's May Day, o minėjimo šūkis: "Dump Reagan and advance the struggle for peace, jobs and equality".

Koordinatorius Bill Davis informavo spaudą, kad eisenoje dalyvaus daug newyorkiečių darbo žmonių, civilinių teisių kovotojų ir politinių partijų atstovų bei narių. Jis kvietė į mitingą ateinančius atsinešti vaikiškų žaisliukų ir taip prisidėti prie Komiteto paskelbto vajaus parinkti žaislų Nikaragvos vaikučiams. Jis taip pat informavo, kad prieš mitingą Union Square bus stalai, prie kurių bus renkami balsuotojų registravimo parašai.

Panašūs stalai to Komiteto veikėjų rūpesčiu bus įrengti ir kitomis dienomis, dar prieš Gegužės Pirmosios minėjimą, prie supermarketų ir kitose vietose, kur praeina daug žmonių. Norima, kad registruotųsi balsuoti kiek galima piliečių, nes tik balsais įmanoma išrinkti valdžion tinkamus asmenis.

Pačią gegužės pirmąją, antradienį, kada visame pasaulyje žygiuos milijonai žmonių, reikšdami savo solidarumą su tais, kas kovoja už taiką ir branduolinės grėsmės pašalinimą, New Yorke Komitetas organizuoja pikетą. Bus piketuojama senatoriaus Alfonse D'Amato raštinė, protestuojant prieš senatoriaus planus New Yorke įrengti uostą, kuriame galėtų stovėti karo laivai su branduoliniais ginklais. Piketas bus nuo 4:30 iki 6:30 val. popiet prie 34th St. ir 7th Avenue.

Mokyklų reforma Tarybų Sąjungoje

Maskva. — Užbaigdama savo dviejų dienų sesiją, Tarybų Sąjungos Aukščiausioji Taryba patvirtino naują planą perorganizuoti šalies mokyklas, atkreipiant daugiau dėmesio darbui ir ideologijai.

Reformos planą sesijai pristatė politbiuro narys ir ministro pirmininko pirmasis pavaduotojas Geidar A. Alijev. Jis pareiškė, kad trys su puse bilj. rublių bus mokytojų atlyginimams pakelti. Dėl to plano šalyje vyko apie tris mėnesius užtrukusios diskusijos.

Reorganizacija užtruks ateinantį penkmetį ir palies viską. Mokyklinis vaikų amžius pagal ją prasidės nuo 6 metų amžiaus, vietoje nuo 7 metų, kaip buvo ligšiol. Tuo būdu bendro lavinimo laikas prailginamas vieneriais metais — iki 11 metų. Bus padidintas jaunuolių ėmimas į profesinio lavinimo mokyklas nuo 40 iki 60%

Šalia reikalo jaunimo tarpe labiau pabrėžti darbo reikšmę, naujasis planas numato pagerinti vadovėlius ir mokymo programas, tame tarpe skiriant daugiau dėmesio rusų kalbai ir kultūrai nerusiškose respublikose.

Gvinėja priims pagalbą iš visų

Conakry. — Pulk. Lansana Conte, kuris perėmė valdžią po to, kai kariuomenė įvykdė perversmą vos tik buvusiam prezidentui Ahmed Sekou Toure numirus, pareiškė, kad nebus politinių teismų. Esą buvusieji valdžios pareigūnai galėsią būti patraukti atsakomybėn už padarytas administracines ar ekonomines klaidas, bet už politikavimą niekas nebūsiąs nubaustas.

Dėl santykių su kitomis šalimis jis šitaip aiškino: Mes neketiname šalintis nuo užsienio. Mes norime ir priimsime pagalbą iš visų, jei tik ji bus naudinga vargšams Gvinėjos žmonėms.

Manila. — Balandžio 15 d. čia pradėjo septynių dienų bado streiką 137 politiniai veikėjai, norėdami pabrėžti savo opoziciją prezidento Marcos vyriausybei. Jie pasiryžę maitintis tik duona ir vandeniu. Badaujančių tarpe yra ir neseniai nužudytojo opozicijos vado Benigno S. Aquino Jr. brolis Agapito. Jie įsikūrę jėzuitų vadovaujamo universiteto patalpose. Agapito Aquino kaltina, kad prez. Marcos ignoruoja opozicijos reikalavimus dėl savo valdžios sušvelninimo ir gegužės 14 d. parlamentinius rinkimus nori paversti farsu.

Cairo. — Egipto vyriausybė pradėjo kontaktus su Izraelio opozicijos atstovais, kurie yra priešingi dabartinės valdžios politikai dėl naujų gyvenviečių statybos Vakariniame Jordano upės krante. Opozicionierių tarpe yra ir buvęs ilgametis užs. reik. ministras Abba Eban, kuris dvi dienas lankėsi sostinėje ir buvo priimtas prezidento Mubarak.

Tarptautinis tribunolas pradėjo svarstyti Nikaragvos skundą prieš JAV

Hague, Olandija. — Čia prasidėjo byla, kuri gali turėti svarbų precedentą tarptautiniuose santykiuose. Tarptautinis Tribunolas, kuris yra pagrindiniu Jungtinių Tautų teisiniu organu, ateinančių savaičių laikotarpyje svarstys mažytės ir silpnos Nikaragvos skundą prieš didžiulę ir galingą Ameriką.

Daniel Patrick Moynihan

Abram Chayes

Amerikos Centrinė Žvalgyba užminavo Nikaragvos uostus, kad negalėtų plaukioti laivai ir užblokuotų tą marksistiniai besitvarkančią Centrinės Amerikos šalį nuo likusio pasaulio.

Amerikos aiškinimas — Nikaragva siunčia ginklus ir kitokią karinę paramą Salvadoro sukilėliams kovojantiems prieš JAV palaikomą režimą. Už tai Nikaragva turi tą savo veiklą sustabdyti. Be to, nujausdama, kad Nikaragva gali kreiptis į Teismą, Amerika atšaukė to Teismo jurisdikciją dvejiems metams Lotynų Amerikos klausimais.

Kai byla ėjo į Teismą, Nikaragva jau buvo paskelbusi, jog padėtąsias minas pavyko išrankioti iš pakrančių uostų, o pačioje Amerikoje buvo kilęs didelis armideris, kai paaiškėjo minavimo faktai. New Yorko senatorius Daniel Patrick Moenyhan, demokratas, kuris Žvalgybos Komiteto vicepirmininkas ir autorius neseniai parašytosios knygos apie reikalą laikytis tarptautinių įstatymų užsienio politikoje, atsistatydino iš savo pareigų. Jis tvirtino, kad tai esąs jo protestas prieš Centrinės Žvalgybos veiksmus ir tai, kad ji nepakankamai apie tai informavo Kongresą.

Prieš Centrinės Žvalgybos veiksmus ypač griežtai pasakė senatorius, respublikonas iš Arizonos, Barry Goldwater. Tuo tarpu trylika demokratų kongresmanų, esančių teisiniame komitete, pasiuntė laišką Vyriausiam Prokurorui, reikalaudami paskirti specialų asmenį, kuris pravestų tyrinėjimus, ar prez. Reagan su savo patarėjais nepadarė federalinio nusikaltimo ryšium su kariniais išpuoliais prieš Nikaragvą.

Pasaulinė opinija eina prieš JAV veiksmus prieš Nikaragvą. Bet JAV ambasadorė Jungtinėse Tautose Jean Kirkpatrick ir Valstybės departamento atstovai žmonėms aiškina, kad Amerika turinti teisę imtis priemonių prieš Nikaragvą, remiantis JAV individualiomis ir kolektyvinėmis gynybos sutartimis.

Tačiau Tarybų Sąjungos ambasadorius Oleg Trojanovskis anądien spaudos konferencijoje Jungtinėse Tautose kaltino, kad Nikaragvos uostai buvo užminuoti teroristų, kuriuos remia ir ginkluoja JAV. Jis iškėlė nenuoseklumą Amerikos politikoje, nurodydamas, kad Amerika nuo pat Tarp-tautinio Teismo įsikūrimo vis pabrėždavo jo jurisdikciją, bet dabar, kai mato, kad bylą praloš, jau atsisako tos jurisdikcijos.

Ironišku faktu Amerikai yra tai, kad Nikaragvą Teisme gina garsus amerikietis advokatas, Harvardo universiteto teisės mokslų profesorius Abram Chayes. Jisai laikomas dideliu autoritetu tarptautinės teisės srityje ir bendradarbiavęs su daugeliu žymių asmenų.

Charles spaudai pareiškė, kad jis ilgai galvojęs ar apsiimti, bet priėjęs išvados, jog būtina. Jis yra pasisakęs prieš JAV invaziją į Grenadą. Prez. Reagano tvirtinimą, kad JAV turi teisę remti slaptą Centrinės Žvalgybos veiklą prieš Nikaragvą vadina neatlaikančiu vandens, girdi, jis mano, kad "jis pats gali rašyti įstatymus".

Ateinančias savaites jis bus užsiėmęs, rengdamas įrodymus, kad pagal juos Teismas paskelbtų Ameriką tarptautinių įstatymų laužytoja.

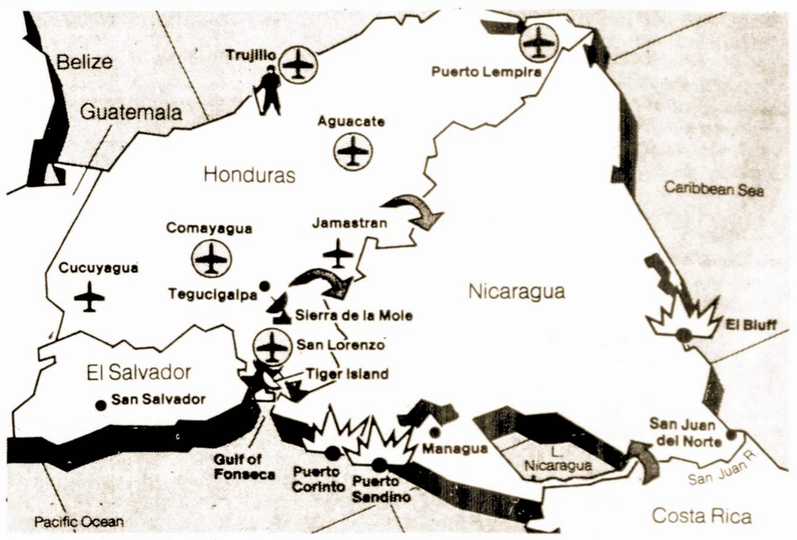

Amerikos remiama agresija prieš Nikaragvos revoliucinę vyriausybę reiškiasi įvairiom formom. Šiame žemėlapyje parodyti Puerto Corinto, Puerto Sandino ir El Bluff uostai, kurie buvo užminuoti. Hondūro pusėje taip pat nurodytos vietos, kur amerikiečiai stato lėktuvams pakilti takus, pažymėti mažu lėktuvo ženkleliu. Rodyklės rodo, kaip Centrinės Žvalgybos remiami antisandinistai prasiveržia į Nikaragvos teritoriją.

Kongresmanai išvyko 2 savaičių kelionei

Washington. — Atstovų Rūmų kalbėtojas Thomas P. O'Neill Jr. ir dešimt kitų kongresmanų balandžio 14 d. išvyko į Keniją, Graikiją ir Austriją, pakviesti tų šalių parlamentų.

Kenijoje JAV kongresmanai išbus iki penktadienio, šeštadienį atvyks į Graikiją ir ten išbus iki balandžio 24 d., Austrijoje bus balandžio 25-28 dienomis ir sugrįžta namo balandžio 29 d.

Thomas P. O'Neill spaudai aiškino, kad Kenija esanti vadovaujanti jėga, siekiant demokratijos ir progreso Afrikos kontinente; Graikija kongresmanams esanti svarbi tuo, kad priklauso NATO blokui ir turi glaudžius ekonominius, karinius ir kultūrinius ryšius su Amerika; Austrija yra įdomi tuo, kad ji neutrali ir gera Amerikos draugė.

LAISVĖ LITHUANIAN WEEKLY

PUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911

EVA T. MIZARA, Editor & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year $12.00	United States, per 6 months...$6.50
Canada, Lat. Amer., per year .$15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months .$8.00
Foreign countries, per year ...$15.00	Foreign countries, 6 months ...$8.00

Gėda Liaudies Kinijai!

Kinijos artilerija visu ilgu parubežiu vėl apšaudė Vietnamo teritoriją. Vietnamo pusėje vėl liejosi kraujas, žuvo žmonės pasienio miestuose ir kaimuose. Kodėl? Kaip Kinija gali tą žingsnį pateisinti? Kinijos valdžia ir spauda begėdiškai skelbia, kad tai yra "pamoka Vietnamui" už tai, kad "pravedė invaziją Kampučejoje (buvusioje Kambodijoje). Bet, juk, visas pasaulis žino, kad Vietnamo jėgos padėjo tos gretimos broliškos šalies žmonėms atsikratyti vieno bjauriausių teroristinių pasaulio režimų. Pot Pol valdžia vadino save "komunistine", bet ji faktinai su komunizmu neturėjo nieko bendro. Po tos valdžios režimu šimtai tūkstančių žmonių žuvo be jokio nusikaltimo, Kampučeja buvo paversta viena didžiule koncentracijos stovykla.

Bet Kinijos agresingas dabartinis žingsnis prieš Vietnamą, turi, kaip atrodo, tam tikrą diplomatinį tikslą. Kinijos artilerija pradėjo savo darbą kaip tik kelios savaitės prieš tai, kaip JAV prezidentas Reaganas buvo laukiamas Kinijoje. Ar tai Kinijos valdžia tuomi nori pataikauti Reagano administracijai, parodyti jai, kad ji "jos pusėje"? Kaip tai Kinijos valdovai gali nejausti savo sąžinės griaužimo, kai jos kariauna neša mirtį į kaimyninį Vietnamą? Juk tik prieš keliolika metų, kai Vietnamo liaudis didvyriškai kovojo prieš Amerikos imperializmą už savo laisvę, Kinija buvo artima Vietnamo sąjungininkė! Juk kinai puikiai žino, kad Vietnamas dar pilnas invalidų, našlių, našlaičių, kuriuos paliko ilgametis karas. Juk Kinija gerai žino, kad visas pažangus pasaulis iki šios dienos žiūri į Vietnamą, kaip šalį, kuris sunkiausiose sąlygose įstengė nepasiduoti stipriausiai imperijai, Jungtinėms Valstybėms, kurios stengėsi ją "pamokinti", kaip tai dabar bando kinai.

Buvo laikai, kuomet visokie radikalai Vakaruose su tam tikru pritarimu žiūrėjo į Kinijos bandymus gilinti revoliuciją. Taip vadinama "kultūrinė revoliucija" buvo tapusi tam tikros admiracijos objektu. Dabar tie radikalai žiuri į Kiniją ir klausia: kaip ta šalis galėjo taip giliai nusiristi, kaip ji gali lošti tokią tiesiog nesuprantamą rolę pasaulinėje arenoje?

Bosų teroras prieš unijas

Pamaži Amerikos korporacijos, bosai, vis labiau įsidrąsina ir pradeda vartoti nuogą terorą prieš unijas, prieš streikuojančius darbininkus. Kaip nurodo vedamajame straipsnyje laikraštis "Daily World", tie faktai ryški visose mūsų krašto dalyse. Kuomet streikavo Greyhound autobusų kompanijos darbininkai, vienas streikuojantis vairuotojas, stovėjęs pikieto linijoje, žuvo streiklaužio vairuojamas autobusas parbloškė jį ir suraškė po savo ratais. Prieš kelias savaites Las Vegase žuvo panašiai. Connecticut valstijoje Ansonia miestelyje American Brass kompanijos darbininkas buvo policijos pašautas. Kitas streikerys buvo nužudytas Union Refinery kompanijoje, Californijoje. Phelps-Dodge streike bosai ir valdžia naudoja prieš streikerius sunkiai ginkluotą nacionalinę gvardiją, valstijos truperius ir net helikopterius.

Tie visi įvykiai rodo, kad po Reagano administracija kapitalas jaučiasi turįs "laisvas rankas". Atrodo, kad grįžta laikai, kurie viešpatavo apie prieš šešiasdešimt-penkiasdešimt metų, kuomet Fordo, Morgano ir Rockefellerio mušeikos galėjo terorizuoti streikuojančius darbininkus nepaisydami įstatymų. Atrodo, kad tą naują teroro bangą, tą nuožmią priespaudą, galės sulaikyti tik patys darbininkai, kurie bus priversti grįžti prie labiau kovingų metodų, kuriuos jie naudojo unijų organizavimo laikais.

Ką jie dabar bandys?

Bandymas izoliuoti Nikaragvą, išgąsdinti ją, priversti ją atsisakyti savo socialinės santvarkos, nepavyko. Reagano administracija jau skelbia, kad Nikaragvos uostų minavimas baigtas, kad "misija atlikta". Bet minavimas baigtas ne iš gero noro. Tas nuogas agresingas aktas sukėlė protestus visame pasaulyje. Prancūzija paskelbė, kad ji padės Nikaragvai tas minas "išsluoti". Britanija protestavo. Meksika sakė, kad Jungtinės Valstijos praveda piratišką aktą. Mūsų pačių Kongresas, Senatas lygiai kaip Atstovų butas, didžia balsų dauguma pasmerkė Reagano administracijos eilėsį. Net ultra-konservatyvus senatorius Goldwateris pavadino Reagano taktiką Nikaragvoje kvaila, neleistina . . . .

Tad, administracija dabar traukiasi atgal. Bet nereikia manyti, kad tai paskutinis konspiratyvus aktas prieš Nikaragvą. Reikia atsiminti, kad dieną iš dienos mūsų kariniai "patarėjai", kurie veikia Hondure, mūsų Centralinė žvalgybos agentūra, mūsų karinis laivynas ir kitokios grupės veda, kaip tai išsireiškė Nikaragvos lyderis Ortega, "Nikaragva padeda Salvadoro liaudies partizanams nuversti tenykštę valdžią". Washingtono logika yra tokia: jeigu Salvadoro reakcinė valdžia pralaimi, kaltę galima suversti ant Nikaragvos; už Nikaragvą kaltę galima suversti ant Kubos, o už Kubą kaltę galima suversti ant Tarybų Sąjungos. Kitaip sakant, jeigu tik nebūtų Tarybų Sąjungos, kapitalizmas būtų saugus visame pasaulyje . . .

Į tą gerai atsakė liberališkas žurnalas "The Nation". Ten rašoma:

"Būtų ar nebūtų kitų socialistinių kraštų, Centralinės Amerikos žmonės, gyvena skurde, visvien siektų geresnio gyvenimo . . ."

Kas ką rašo ir sako

Česlovas Grizickas, Lietuvos medikas, viename žurnale plačiai rašo apie vyrų ir moterų santykius. Kai kurios mintys pažangios, kai kurios kvepia praeitimi, yra tipiškos vyriško šovinizmo išraiškomis. Mes skaitome

Psichologiniai sugebėjimų tyrimai parodė, kad vyrai geriau susidoroja su matematikos testais, vertinančiais mechaninius sugebėjimus, abstraktaus suvokimo užduotimis, o moterys gabesnės kalboms, rankų darbams, pasižymi geresne atmintimi. Žinoma tarybinė psichologė E. Čiugunova nurodo, kad vyro ir moters fiziologiniai skirtumai labiau pastebimi emocinėje, valios sferoje. Moterims būdingos tokios savybės, kaip jausmingumas, emocinis nenuoseklumas, baimė, nerimas: jos jautresnės, švelnesnės, sugeba nuoširdžiau užjausti kitą. Jos turi gerą intuiciją, labiau išlavintą vaizduotę, esti svajingesnės. Be to, jos pasižymi didesniu energijos potencialu. Tačiau moterims sunkiau sekasi valdyti savo emocijas, kontroliuoti afektus, jos nelabai mėgsta rizikuoti. Socialiniu požiūriu moterys pirmenybę teikia siauresniam visuomenės ratui: šeimai, draugams.

Vyrų emocijos patvaresnės, jų nuotaikų kaitai nebūdingas ekspresyvumas. Jie labiau pasitiki savimi, yra praktiškesni, lengviau orientuojasi realiose aplinkybėse. Siekdami užsibrėžto tikslo, vyrai nebijo rizikos, nesijaudina dėl smulkmenų, nepaiso pavojaus signalų: aktyviau reiškiasi visuomeniniame gyvenime.

Šiuo metu daugelį jaudina vadinamasis "chameleono sindromas": vyrai moteriškėja, darosi pasyvūs, o moterys priešingai — aktyvesnės ir net agresyvios. Tolstojus sakė, kad moteris, panėšinti į vyrą, yra tarsi išsigimusi būtybė, kaip ir sumoteriškėjęs vyras. Be lyčių poliariškumo, savitumo nebūtų nė traukos.

Merginos, moterys turėtų tai nuolatos atsiminti ir nekopijuoti vyro elgesio, manierų, joms netinkančių įpročių (pvz. rūkymas, gėrimas). Be to, šie žalingi įpročiai kur kas kenksmingesni jos sveikatai, negu mums sykiais norėtųsi. Belinskis sakė, kad didi ir šventa moters paskirtis yra pažadinti vyro dvasinę energiją, taurumą, skatinti jo atsakomybės jausmą bei dvasinių aukštumų siekį . . .

Žinoma, ne pro šalį ir mūsų vyrams pasitempti. Jie dar ne visada geba tausoti savo moterį, padėti jai, ne visada yra verti jos palydovai prieštaringame šių laikų gyvenime.

Motiejus Valančius, rašydamas apie vyrą ir moterį, pabrėžė, kad vyras turi laikyti moterį sau lygia, nedaryti nieko nepasitaręs su ja, o moterį mokė suprasti, kad vyras jai yra pats brangiausias žmogus pasaulyje. Tai suvokti moteriai nėra lengva, nes ji atiduoda pirmenybę biologiniams ryšiams (vaikai, giminės). Senovės rytiečių išmintis skelbia: "Nėra giminaičio, lygaus vyrui, nėra draugo, lygaus vyrui, nėra gynėjo, lygaus vyrui, nėra prieglobsčio, lygaus vyro prieglobsčiui".

Bendravimas šeimoje turėtų pasiekti aukščiausią tarpusavio bendravimo lygmenį, nes tai dviejų žmonių, laisvanoriškai pasirinkusių vienas kitą sudėtingam ir atsakingam santuokiniam gyvenimui, dialogas. Toks dialogas, be abejo, reikalauja pasiaukojimo, nuolaidumo, ištvermės, atsidavimo, visiško vienas kitu pasitikėjimo. Tai uždavinys ir pareiga, kurią reikia vykdyti. Tam padeda deramas psichologinis nusiteikimas bei erotinė įtampa, esanti tarp skirtingų lyčių. Antika mums paliko gražių meilės ir pasiaukojimo pavyzdžių. Plutarchas pasakoja: kai Romos imperatorius įsakė neklusnųjį senatorių Julijų Sadinijų įkalinti niūriame požemyje, ištikimoji senatoriaus žmona atėjo į kalėjimą įkandin. Po devynerių metų Sadinijus buvo pasmerktas myriop, ir bebaimė žmona vėl pasirinko vyro lemtį. Prieš mirtį ji išdidžiai tarė imperatoriui: "Aš gyvenau su vyru požemyje ir buvau laimingesnė nei tu, imperatoriau Cezari, naudodamasis saulės ir visos imperijos spindesiu".

Sunku patikėti, kad daktaras Grizickas cituoja vyskupą Valančių rimtai ir taip pritaria jo nuomonei. Valančiaus laikais tos mintys be abejo atrodė esančiomis pažangiomis. Kaip, betgi, galima 20-ame šimtmetyje kartoti su pritarimu mintį, kad vyras moteriai yra "pats brangiausias žmogus pasaulyje" ir dargi pridėti, kad "tai suvokti moteriai nėra lengva"? Kaip gali pažangus šio šimtmečio žmogus taip rašyti apie Romos senatorių Sandinijų ir jo "ištikimą žmoną"? Ar senatorius Sandinijų būtų ėjęs į požemį jeigu jo žmona būtų kalinama? Ar daktaras Grizickas būtų rašęs su patosu apie jos "ištikimą vyrą"? Ar daktaras pritartų ir barbariškam Indijos fanatikų įpročiui — gyvos žmonos sudeginimui ant laužo su savo vyro lavonu?

[R. B.]

MELAS, DAR KARTĄ MELAS

Kuo akivaizdesnis darosi pavojus, kurį Europai ir taikai kelia naujo Amerikos pirmojo smūgio ginklo dislokavimas kai kurių Vakarų Europos valstybių teritorijoje, tuo aktyviau Washingtonas ir jo sąjungininkai NATO bloke mėgina nuslėpti, užmaskuoti savo militaristinio kurso esmę ir tikslus. Eilinis toks mėginimas padarytas Bonoje, kur oficialių sluoksnių atstovai, o po to ir kai kurie buržuazinės spaudos organai pareiškė, kad Tarybų Sąjunga, girdi, užima "sustingusią poziciją", sakydama, kad poslinkis apribojant Europoje branduolinę ginkluotę įmanomas tik su ta sąlyga, jeigu JAV bus pasirengusios atkurti padėtį, buvusią iki pradėjus dislokuoti Vakarų Europoje Amerikos "Peršingus" ir sparnuotąsias raketas. Atseit, Washingtonas vedė derybas tokiomis sąlygomis, kai Tarybų Sąjunga didino Europoje savo branduolinę galią, dislokuodama raketas SS-20 . . .

Dar iki derybų dėl branduolinės ginkluotės apribojimo Europoje (1980 m.) Tarybų Sąjunga pasiūlė susitarti dėl moratoriumo branduolinėms vidutinio nuotolio priemonėms žemyne. Tam reikėjo vieno — Jungtinių Amerikos Valstijų geros valios ir pasiryžimo sustabdyti ginklavimosi varžybas. Ir, nors Washingtonas ir toliau užėmė nekonstruktyvias pozicijas, Tarybų Sąjunga, stengdamasi palengvinti teisingo susitarimo sudarymą ir norėdama parodyti gerą pavyzdį, 1982 metų kovo mėnesį paskelbė, kad ji nusprendė vienašališkai įvesti tokį moratoriumą. Vidutinio nuotolio ginkluotė, jau dislokuota Europinėje TSRS dalyje, buvo įšaldyta kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu.

Tam tikri sluoksniai Vakaruose, taip pat Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje, siekdami sumenkinti šio svarbaus žingsnio reikšmę ir apjuodinti Tarybų Sąjungos politiką, tuojau pat organizavo propagandinę kampaniją, teigdami, jog moratoriumo nepakanka, kad Tarybų Sąjunga esą "turi" sumažinti azijinėje šalies teritorijoje dislokuotų raketų skaičių. Visiškai aišku, kad šis klausimas nieko bendra su derybomis dėl branduolinės ginkluotės sumažinimo Europoje neturėjo ir negalėjo turėti. Be to, jį Vakaruose kėlė tie, kurie sąmoningai "nepastebi", kokią grėsmę Tarybų Sąjungai kelia JAV veiksmai. Tuo tarpu ne paslaptis, kad Japonijoje ir vandenyse aplink ją, Indijos vandenyne, ypač Diego Garsijos bazėje, sutelkta labai daug Amerikos branduolinio ginklo. Kyla klausimas: argi Tarybų Sąjunga neturi teisės gynybos tikslais sudaryti atsvarą šiam ginklui?

1983 metų spalio mėnesį Tarybų Sąjunga pareiškė, kad jeigu būtų sudarytas ir įsigaliotų susitarimas dėl branduolinės ginkluotės apribojimo Europoje, nuo to momento bus nutrauktas raketų SS-20 dislokavimas rytiniuose TSRS rajonuose, ir Tarybų šalis tuo tvirtai vadovausis su ta sąlyga, kad Azijos regione nebus esminių strateginės situacijos pasikeitimų. Tai reiškia pirmiausia, kad JAV nedislokuos naujų vidutinio nuotolio branduolinių priemonių rajonuose, iš kur jos galėtų pasiekti rytinę TSRS teritorijos dalį.

Ir tik 1983 metų lapkričio mėnesį, kai JAV savo veiksmais sužlugdė Ženevos derybas, Tarybų Sąjunga paskelbė, kad ji atsisako vienašališkai priimtų įsipareigojimų.

Kaip matome, mėginti vaizduoti padėtį taip, lyg JAV būtų vedusios derybas dėl branduolinės ginkluotės apribojimo Europoje tokiomis sąlygomis, kai TSRS "dislokavo tokią ginkluotę", reiškia iškreipti faktus ir tikrąją padėtį. Visiškai akivaizdus ir Bonos įvykdyto manevro tikslas: Mėginti aiškiai nesąžiningais metodais eilinį kartą pavaizduoti Washingtoną, o kartu ir patiems dėtis kažkokiais "dialogo šalininkais" ir apkaltinti Tarybų Sąjungą, kad ji, girdi, "nusigręžia", "atsisako" vesti dialogą.

Tarybų Sąjunga nuolat siekia nutraukti branduolinio ir kitokio ginklavimosi varžybas, jos pasiūlymai, kaip sumažinti raketinę ir branduolinę konfrontaciją Europoje, ir dabar galioja. Reikia tik vieno — Jungtinės Valstijos turi parodyti, kad jos pasirengusios atkurti padėtį, buvusią iki pradėjus dislokuoti Amerikos raketas. Tačiau jos ne tik kad nerodo tokio pasiryžimo, bet aiškiai stengiasi žengti tiesiog priešinga kryptimi. **Vl. Burbulis**

KLASTOTOJAI IR INFLIACIJA

Vakarų buržuazinė spauda rašo, kad pinigų klastotojai nemažai prisideda prie infliacijos kapitalo šalyse. Stal Šveicarijos federalinė prokuratūra konstatavo, kad 1982 metais iš apyvartos buvo išimta padirbtų banknotų ir monetų už 200 tūkstančių frankų. Nedidelei šaliai tai nemaža suma. Pavojų kelia tai, kad klastotojami didžiausiu nominalų banknotai.

KETURIASDEŠIMT METŲ SOCIALIZMO KELIU

I

Praėjo jau 40 metų, kai baigėsi Antrasis pasaulinis karas. Sutriuškinusi hitlerinius grobikus, Tarybinė Armija ir jos sąjungininkai išvadavo tarybines žemes, taip pat Lenkiją, Čekoslovakiją, Bulgariją, Rumuniją, Vengriją ir kitas fašistų okupuotas valstybes, sudarė sąlygas jų tautoms dirbti atkuriamąjį darbą, žengti ekonominės, kultūrinės ir socialinės pažangos keliu.

Šio pergalingo Tarybinės Armijos, tarybinių partizanų žygio metu 1944 m. antrojoje pusėje ir 1945 m. pradžioje buvo išvaduota iš hitlerinės okupacijos ir Tarybų Lietuva. Visos lietuvių gyvenamos žemės su Vilniaus ir Klaipėdos kraštais buvo sujungtos į vieną Tarybų Lietuvos socialistinę valstybę, žengiančią tarybinių respublikų šeimoje socializmo kūrimo keliu.

Kokių laimėjimų pasiekė Tarybų Lietuvos darbo žmonės per 40 pokarinių metų? Apie tai pasakoja knyga "Lietuva tarybinių tautų šeimoje" (Vilnius, 1983). Joje paskelbta mokslinių konferencijų, skirtų TSRS įkūrimo 60-mečiui, medžiaga. Žinomi Tarybų Lietuvos visuomeninių mokslų darbuotojai — ekonomistai, istorikai, filosofai, literatai — 1982 m. pabaigoje įvykusiuose Mokslų Akademijos renginiuose padarė pranešimus, kuriuose sukaupta daug išsamios medžiagos anksčiau minėtai temai nušviesti.

Knygos "Lietuva tarybinių tautų šeimoje" duomenis gražiai papildo docentas Algirdas Stanaitis straipsnyje "Lietuvos gyventojų raida", paskelbtame žurnale "Mokslas ir gyvenimas" (1984, Nr. 2). Iš jo mes sužinome, kad per pastaruosius 33 metus (1950-1983) respublikoje gyventojų padaugėjo beveik 1 milijonu. Jeigu kaimo gyventojų skaičius 1950-1983 m. sumažėjo beveik 600 tūkstančių, tai per tą patį laiką miesto gyventojų pagausėjo daugiau kaip 1,5 milijono. Vykstant respublikos industrializacijai, daug kaimo gyventojų išvažinėjo į miestus. Miestų ir miestų tipo gyvenviečių 1950 m. Lietuvoje buvo 58, o 1983 m. jų skaičius pasiekė 114. Nykstant mažiems kaimams, dabar gausėja didelių. Antai pagal gyventojų surašymo duomenis, kaimuose, kuriuose gyvena daugiau kaip po 500 gyventojų, 1959 m. buvo 133, o 1979 m. — jau 327. Tai pažangus reiškinys, nes stambiose gyvenvietėse galima sudaryti palankesnes buitines gyvenimo sąlygas — įrengti kanalizaciją, įvesti vandentiekį, pastatyti mokyklas, kultūros namus, buitinio aptarnavimo įmones. Šitaip Tarybų valdžia naikina miesto ir kaimo žmonių gyvenimo sąlygų skirtumus.

IŠ KAPITALIZMO Į SOCIALIZMĄ

Atidarydamas 1982 m. gruodžio 29 d. iškilmingą mokslinę sesiją, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos prezidentas Juozas Matulis kalbėjo: "Žmonijos istorija nežino tokios valstybės, kuri per palyginti trumpą laikotarpį būtų perėjusi iš vienos istorinės formacijos į kitą ir būtų tiek padėjusi tautų ir tautybių draugiškam vystymuisi" (rinkinys "Lietuva tarybinių tautų šeimoje", p. 7). Šią mintį J. Matulis paryškina Tarybų Lietuvos pavyzdžiu. Nors mūsų respublika pradėjo socializmą kurti vėliau, tačiau šiandien jos "ekonominis ir kultūrinis gyvenimas neatsilieka nuo kitų kur kas vyresnių tarybinių respublikų. Tai buvo pasiekta ne tik dėl sparčių socialinių pertvarkymų tempų, bet ir dėl ekonomikos vystymo forsavimo. Antai visą pokario laikotarpį planiniai pramonės vystymosi tempų rodikliai buvo gerokai didesni negu sąjunginiai vidurkiai. Užtenka prisiminti, kad dabartiniu metu pramonės gamyba Lietuvoje yra išaugusi daugiau kaip 62 kartus, palyginti su prieškariniais metais".

KAPITALINIŲ IDĖJIMŲ VAIDMUO

Ekonomikos mokslų daktaras Juozas Maniušis savo straipsnyje nurodo, kad pokario laikotarpiu Lietuvoje pastatytos 228 naujos stambios įmonės, aprūpintos šiuolaikine technika ir technologija. Tuo pat metu buvo atstatomos, rekonstruojamos ir plečiamos senos įmonės. Bendroji pramonės produkcijos apimtis 1940-1981 m. išaugo 61 kartą.

Aiškindamas priežastis, dėl kurių Lietuvos pramonės produkcija galėjo taip smarkiai pakilti, J. Maniušis nurodo, kad nuo 1946 m. iki 1981 m. kapitaliniai įdėjimai į Lietuvos liaudies ūkį pasiekė iš viso 25,8 milijardo rublių. Suprantama, pats Lietuvos liaudies ūkis negalėjo šių milijardų rublių sukaupti. Juos išskyrė Sąjunginė vyriausybė, padėdama likviduoti Lietuvos ekonominį ir kultūrinį atsilikimą.

Sukūrus Lietuvoje galingą statybinę industriją, ji pajėgė pastatyti ne tik daug pramonės įmonių, kultūros pastatų, bet ir gyvenamųjų namų. Autorius pažymi, kad 1946-1981 m. Lietuvoje buvo pastatyta 39,6 mil. kvadratinių metrų naudingo gyvenamųjų namų ploto, iš jų vien tik Lietuvos miestų gyventojai gavo 29,4 mln. kvadratinių metrų ploto. Per tą patį laiką Lietuvoje buvo pastatyta mokyklų, kuriose mokosi 536 tūkst. vaikų, vaikų įstaigų (darželių ir lopšelių) su 161.3 tūkst. vietų, ligoninių su 20,9 tūkst. lovų.

J. Maniušis pateikia duomenų apie Lietuvos pasiekimus sveikatos apsaugos srityje. 1940 m. respublikoje buvo tik 2 tūkst. gydytojų ir 2 tūkst. vidurinio medicinos personalo (galestingųjų seselių, felčerių), 8,9 tūkst. lovų ligoninėse. Tuo tarpu 1980 m. Tarybų Lietuvoje buvo 13,4 tūkst. gydytojų ir 36,8 tūkst. vidurinio medicinos personalo, 204 ligoninės su 41,2 tūkst. lovų. Tuo būdu gydytojų Lietuvoje padaugėjo beveik 7 kartus, o lovų ligoninėse — 4,6 karto. Medicinos pagalba Tarybų Lietuvos gyventojams teikiama nemokamai.

[Tęsinys].

R. Šarmaitis

Washington. — American Society for International Law, apjungianti tarptautinės teisės žinovus, priėmė rezoliuciją, kurioje tvirtinama, kad JAV atmesdamos Tarptautinio Teismo jurisdikciją, pastato įstatymus į akligatvį. Nurodoma, kad JAV pozicija nėra teisi.

Washington. — Atstovų Rūmų kalbėtojas Thomas P. O'Neill, Jr., pranašauja, kad prez. Reagano prašymas paskirti $21 milijoną antisandinistams, siekiantiems nuversti Nikaragvos valdžią, bus atmestas. Senate anądien tas prašymas paremtas.

SKAITYKITE IR REMKITE "LAISVĘ"

KAS BŪTŲ, JEIGU JO NEBŪTŲ?!

Ar žinote Antaną Gustaitį iš Gustaičių, kurie yra netoli buvusios Marijampolės? Tą patį, katras dabar yra ilgametis, sakytume, jau įsišaknyjęs bostonietis? O gal ir asmeniškai pažįstate? Įsidėmėkite ir atsiminkite, kad būtent jis parašė:

Šiaušiasi plaukai tik
pagalvojus,
Šiaušias ir nuo kalbų tų,
Koks šiam pasauliui
kiltų pavojus,
Jeigu manęs nebūtų.

Taip pat jo sugalvoti ir šitie pasaulinio susirūpinimo kupini žodžiai:

Kur dingtų mano
nuopelnų kraitis,
Kas jį kasdien skaičiuotų?

Kupini šmaikščios autoironijos klausimai, aišku, taikomi ne tiek sau, kiek kai kuriems dipukinės visuomenės veikėjams, belaikantiems save labai reikšmingais visos tautos mastu. Manytume, labai įdomu pamatyti, kaip šitų viešai kasdien savo nuopelnų kraitį skaičiuojančių tarpe staiga atsiduria žmonės, kurie savo privalumu ir net pranušumu laiku išskirtinį intelektualumą bei neribotą išmintį. Dėsningą tokių inteligentų nusmukimą į neribotą išmintį. Dėsningą tokių inteligentų nusmukimą į nukaršusių altininkų ar reorgų vadų lygį, pasirodo, sąlygoja "svaiginantis" pigios garbės sau troškimas, "disidentinis" susiprastinimas ir protą aptemdantis antitarybiškumas.

Pavyzdžio ieškoti nereikia, jis pats lenda į akis. Imkime kad ir Tomuką. Taip jį pašaipiai vadina Lietuvos inteligentai, mažybinę vardo formą vartodami "mamos lepūnėlio" prasme. Tiesiog atsistebėti negalima, koks jis ten didelis pasidarė. Neveltui vienas iš intelektualų, prisiskaitęs Tomuko savigyrų ir į jį "reikšmingumu" panašaus veikėjo iš Londono pagarbinimo ironiškai pareiškė, jog, matyt, dabartinėje išeivijoje didžiausia garbė teks tiems tautiečiams, kurie bus matę iš arti Tomuką ir jo didįjį draugą. Ką jau ir bešnekėti ranką! . . Bet toks savaime komišku pavirtęs savo didybės pajautimas, net bendros antitarybinės ideologijos tautiečių-inteligentų viešai pašieptas, nė kiek neprablaivino perbėgelio, apsvaigusio nuo savęs garbinimo. Iš tikro, sunku įsivaizduoti, kas su musų tauta būtų, jeigu jis pats savo nuopelnų (daugiausia — tariamų) neskaičiuotų ir neskelbtų! . .

Todėl ne mano reikalas priminti, kiek ir kuo jis prisigyrė emigrantams ir net kitataučiams nuopelnais Lietuvoje iki 1977 metų. Pats arba kai kurie lengvatikiai tuo užsiima, be to, tai neturi jokios reikšmės lietuvių kultūrai, kokią teikia Tomukas, buvęs vienas iš daugelio (būtent!), kad ir gabus (neneigiame!), apsiskaitęs (pripažįstame!), bet labai toli gražu ne pirmaeilis ar antraeilis Nemuno krašto literatas. Man tik nesikenčia, susidūrus su eiliniu jo persigirimu, parodyti, koks pigus ir vis labiau lėkštėjantis yra jo viešo savęs garbinimo būdas, kaip smunka intelektualas į melo ir primityvėjimo balą, jeigu jam "aukštesnės kultūros", "tikrojo meno" ir kitokia "laisvo vakariečio" tariamam pranašumui demonstruoti garsinami šūkiai tėra prastas šydas garbėtroškos ambicijoms pagražinti. Tuo labiau, jog išeivių "sąžinės balsas" V. Trumpa, matyt, to atvejo nepastebėjo ir todėl nespėjo pašiepti eilinio antitarybinio piepalo (o gal jau ir neteko vilties to žmogaus į protą atvesti?).

Taigi, šį kartą tenka atkreipti dėmesį į tai, kaip T. Venclova pasiskelbė dar ir buvęs vienintelis Lietuvoje Lotynų Amerikos literatūros skleidėjas, teisingiausios jos reprezentuotojas. Tai kas, jog jis nei ispaniškai, nei portugališkai nekalba. Svarbu begalinė literatūrinė "išmintis", kurią ypač lengva demonstruoti, kai visus kitus pavaizduoji kvailiais. Prašau:

"Tačiau pilnesnį Lotynų Amerikos literatūros vaizdą Lietuvoje susidaryti, žinoma, sunku. Pavyzdžiui, ten beveik visai negirdėtas rečiausio talento novelistas Jorge Louis Borges — mat, jis yra "dešinysis", be to, fantastas ir mistikas. Kadaise man su dideliu vargu pavyko "prastumti" "Pergalėje" du jo apsakymus. Redaktorius paklausė mane, ar Borges nėra sovietų sistemos priešas; atsakiau, kad jis iš viso nemėgsta saulės sistemos . . ."

Na, tik įsiklausykite, kiekvienas sakinys, kiekvienas kelių žodžių junginys tiesiog kunkuliuoja Narcizo entuziazmu: koks jis kovingas, ir drąsus, koks jis šmaikštus, kokie kvailiai "Pergalėje" dirba, kaip jis vienui vienas išgelbėjo Lotynų Amerikos literatūrinę garbę! . . Ir kodėl visa tai jis parašė "Draugo" kultūros priede (1983.II.-26), o ne "Naujienose" ar "Laisvoje Lietuvoje"? Juk tos rašliavos lygis absoliučiai derinasi prie M. Gudelio ar kunigo A. Zakarausko, atsiprašau — A. Svilonio literatūrinės "logikos" . . .

Tas straipsnis, kuriame randame panašius "perlus", pavadintas "Pietų Amerikoje pasidairius". Gal šiek tiek nuolaidų ir teiktų tas žodis "pasidairius", bet juk reikalą turime su žmogumi, kuris nė kiek nepasisemtų išminties, jeigu galėtų parašyti — "pagyvenus". Tad tereikia pasakyti, jog šį apibendrinimą siūloma citata yra ištisinė demagogija ir paprasčiausias melas.

Nuotraukoje, kurią įsidėjo "Draugas", T. Venclova sėdi drauge su Stasiu Goštautu (beje, "prof. dr.", ko vis nėra prie Tomuko pavardės pridėta . . .). O tas dailėtyrininkas ir literatas, lankęsis ne sykį Tarybų Lietuvoje, beje, augęs ir mokęsis Kolumbijoje, dar 1974 m. "Metmenyse" išspausdino didelį straipsnį apie Lotynų Amerikos rašytojų vertimus Lietuvoje. Ir nors S. Goštautui, vieno iš reakcingiausių fašistinio režimo Lietuvoje organizacijų atstovo sūnui, pašėlusiai nepatiko vyraujanti antiimperialistinė, ypač antijankinė, geriausių Lotynų Amerikos rašytojų pozicija, neretai paremta socialistiniais idealais, nors jis, mėgindamas pristatyti pasaulinę Lotynų Amerikos romano vertę, dėl tų savo ideologinių tikslų, panaudojo daug demagogijos, net melo ir falsifikavimo, vis dėlto tas pats S. Goštautas pripažino, jog būtent Lotynų Amerikos geriausi autoriai yra stebėtinai gausiai reprezentuojami Tarybų Lietuvoje. O juk per praėjusius po to S. Goštauto straipsnio pasirodymo dešimtį metų Lotynų Amerikos rašytojų lietuviška biblioteka, turtinama Vilniuje, nuosekliai ir labai gausiai pasipildė. Tada S. Goštautas rašė, jog iš dešimties žymiausių šių dienų L. Amerikos rašytojų (pagal S. G.) išversta į lietuvių kalbą penki. O dabar skaitomi Lietuvoje ir tie jo paminėti dar penki buvę neišversti (beje, vienas iš jų nepaisant S. Goštauto žymiai geresnių jausmų Pinočeto ar Stresnerio tipo "demokratams", negu Kubos ar Nikaragvos santvarkoms, o būtent Ch. Donoso, po fašistinio perversmo Čilėje, emigravo . . .). Argi nėra pašėlusiai įspūdingas tas faktas, jog Tarybų Lietuvoje Lotynų Amerikos rašytojų knygos jau išleistos didesniu bendru negu milijono (!) egzempliorių tiražu. O argi reikia priminti, kaip gerai žinomi mūsų krašte žymiausi, talentingiausi Lotynų Amerikos beletristai)ir ne tik tie dešimt, kuriuos išvardino S. Goštautas, bet ne mažiau vertingi A. Roa Bastosas, A. Alegria, Ch. Rudolfas ir kt.)?

Tad kodėl S. Goštautas, matydamas, kaip liliputas spjaudė ant Guliverio, jo bent neprilaikė nuo kvailo persistengimo, nuo akivaizdaus melo? Juk jis pats tame savo dideliame "Metmenų" rašinyje net neužsiminė apie kokį nors T. Venclovos vaidmenėlį ar nuopelniuką populiarint Lotynų Amerikos literatūrą. Negi tada būtų nepastebėjęs?

O kas liečia Borchesą, tai jis spausdintas ir įvairiuose Lietuvos žurnaluose, ir knygoje "Lotynų Amerikos novelė", apie kurią net neužsimena Tomukas. Ką darysi, padoriems žmonėms neišeina džiaugtis, kai tas rašytojas, skirtingai nuo kitų didžiųjų Lotynų Amerikos autorių, priima su padėka žiauraus diktatoriaus ordiną, bet Tarybų Sąjungoje, tame tarpe Lietuvoje, jo literatūrinis talentas pripažįstamas ir žinomas. Ir apskritai, jo literatūrinis talentas pripažįstamas ir žinomas. Ir apskritai, tiek S. Goštauto, tiek T. Venclovos paistymai, kodėl vienas ar kitas autorius išverstas arba dar neišverstas (politiniais ar ideologiniais "motyvais") Vilniuje, susipažinus su faktais, tėra viena demagogija ir pigi politinė spekuliacija, neturinti nieko bendro su tikrove. Dažnai — dargi primityvus.

Pasakysiu tiek: Jokios moralinės teisės neturi šitie "egzilų centro nariai" iš PEN klubo save laikyti didžiųjų Lotynų Amerikos rašytojų "advokatais" lietuvių literatūroje — jie politiniais, ideologiniais ir literatūriniais požiūriais yra perdaug svetimi, net priešiški S. Valjechui, P. Nerudai, G. Garsijai Markesui, Ch. Kortasarui, A. Karpentjerui, A. Asturijui, A. Roa Bastosui, Ž. Amadui ir visiems kitiems Lotynų Amerikos didiesiems rašytojams. Bent pasigėdintų gretintis prie jų, kūrybos ir idėjos draugais siūlytis. Net ir tada, kai koks nors. N. Parra savo renegatišku posūkiu į Pinočeto pusę (tik ne į P. Nerudos, Ch. Donoso ar Huidobro!) pasidaro artimesnis Tomukui: menka tam rašytojui garbė Lotynų Amerikos tautų akyse, jei T. Venclova pasigiria — "dabar . . . mūsų pažiūros daugmaž vienodos" . . .

Bet, aišku, padorumo nė lašo nebeliko, jei net dabartinis Tomukas siūlosi į Lotynų Amerikos didžiųjų rašytojų "advokatus" antiimperialistinėje to žemyno tautų kovoje.

Prisimenate A. Gustaitį:

Kas doleraičius,
kaip šilkas plonus,
Glostytų šimtą kartų,
Ir be norago tautos dirvonus
Tik liežuviu suartų?
Žinoma, Tomukas ir Co! . .

Vytautas Užgirys

Skaitykite ir remkite "Laisvę"

Kauniečių—400 tūkstančių

Nuotraukoje: **Naujagimio tėvai su vardatėviais tarnautoja Vilma ir inžinierium statybininkės Valentinos Marcinkevičiu vardynų metu.** K. Jurelės nuotrauka

Neseniai kauniečių farmacininkės Almos Kajauskienės ir F. Dzeržinskio staklių gamybinio susivienijimo darbininko Alfredo Kajausko šeimoje gimė sūnus, tapęs 400 tūkstantuoju Kauno gyventoju. Senuosiuose miesto rotušės rūmuose kovo 24 d. buvo surengtos iškilmingos naujagimio vardynos, jau duotas Žygimanto vardas.

Kaunas — vienas seniausių Lietuvos miestų, istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtas dvyliktajame šimtmetyje. Įsikūręs Nemuno ir Neries santakoje, miestas senovėje garsėjo kaip gynybinė tvirtovė, kurios pilies konservuotos liekanos ir šiandien traukia turistus.

Sparčiai augti miestas ėmė nuo šio šimtmečio pradžios. Antai po prancūzmečio Kaune tebuvo keli tūkstančiai gyventojų, o jau Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse jame gyveno 96 tūkstančiai, Antrojo pasaulinio karo pradžioje — 154 tūkstančiai žmonių. Prieš 40 metų išvadavus miestą iš hitlerinių okupantų čia tebuvo likę vos pusė kauniečių, o jau po ketvirčio amžiaus užregistruotas 300-tūkstantasis gyventojas.

Išsiplėtė miestas Nemuno ir Neries pakrantėmis. Dabar jo teritorija užima 121 kvadratinį kilometrą. Išaugo nauji moderniškų gyvenamųjų namų Dainavos, Pašilaičių, Eigulių ir kiti rajonai, toli pažengę į šiaurinius miesto pakraščius. Netoli IX forto šiemet pradedamas statyti didžiausias miesto Šilainių gyvenamasis rajonas. Jame gaus gerus butus beveik devyniasdešimt tūkstančių naukurių. Praeis keleri metai, ir, gal būt, čia gims pusmilijonasis kaunietis. Juk čia įsikurs ir ligoninių kompleksas, ir dvi poliklinikos, ir aštuonios vidurinės mokyklos, ir aštuoniolika lopšelių-darželių.

Šiandieninis Kaunas — stambus Tarybų Lietuvos kultūros ir pramonės centras, Pokario metais pastatyta daug modernių įmonių, kuriose dirba kas ketvirtas kaunietis. Jų pagamintos tiksliosios metalo pjovimo staklės, elektros varikliai, mažyčiai televizoriai "Šileliai", trikotažo, vilnonių ir šilkinių audinių, daug kitų dirbinių eksportuojama į 70 pasaulio šalių. Penkiose miesto aukštosiose mokyklose studijuoja 16 tūkstančių studentų, o vidurinio mokslo siekia beveik 70 tūkstančių jaunųjų kauniečių. Reikšmingais darbais išgarsino Kauną jo mokslininkai, menininkai.

Gražios Kauno augimo perspektyvos. Juk užtenka pasakyti, jog tik pernai miesto gyventojų šeima pagausėjo daugiau kaip 6,700 mažylių. Tai—miesto ateitis.

J. Žukauskas

Naktis, lašai, nemiga

Mes naktį teisiam nemiga lašai
įsmingantys į smilkinius į skardą
senienų duženos ir bendras vardas
kurio nepasirinkus — užmiršai

Užvaldėm valandas bei išdavėm metus
Be garso virsta iš lentynų knygos
Baudi paklusnią kurioje išliko
naiviausių lūkesčių medus

Koks laikas beglamonis! Kam garsus
gamta paskyrė kam paskyrė tylą
ir veidą jei visi per graužatį sudyla!
Yra lemtis — ir ji išduos visus

Ką reiškia — drįsk? Ką reiškia atbuli
likimai vergiškai nuo mūsų pasitraukę?
Ką reiškia ši naktis? Ką šviesuliai jos
šaukia?

Ką tuopų palydės žiedai žili?

Tamsa klaidi ir laumiškai liekna
Dar nesutik jog lengva bus ir aišku
už šio laukimo ir už šito veiksmo

Ir tiesias Tavo kūnas — kaip liepsna

Robertas Keturakis

AFRIKA: EGZOTIKA IR RŪSTI KASDIENYBĖ

Vaikystės knygose ir vaizdiniuose Afrika riaumoja liūtais, siaučia Sacharos smėlynais . . . Vilioja paslaptingumu.

O juk tai bene daugiausia kančių ir pažeminimo patyręs žemynas. Kai XV a. į Afriką pradėjo brautis Europos kolonizatoriai — portugalai, anglai, prancūzai, olandai, suklestėjo nežmoniškiausia prekyba: juodaodžiai šios žemės šeimininkai tapo vergais. Ypač daug jų buvo nugabenta į Ameriką. Per vergų prekybą Afrika neteko 100 mln. gyventojų.

Kokia šiandien Afrika? Apie ją vaizdžiai, pastabiai, kompetentingai pasakoja Vaclovas Sakalauskas Vilniuje išleistoje knygoje "Afrikos perlas". Autorius trejetą metų išgyveno Ugandoje — dirbo tarybinių draugystės draugijų sąjungos atstovu, ne kartą lankėsi kaimyninėse Kenijoje, Tanzanijoje, Etiopijoje, Ruandoje, Burundyje. Todėl gerai galėjo įsižiūrėti į šį žemyną, jo gyvenimą, pamatyti jį ne paprasto turisto akimis, o realų — paženklintą ekonominio atsilikimo ir trokštantį geresnių permainų. Be abejo, knygoje daug egzotiško pasakojimo puslapių — ir apie karalių kapus ar bananų košę, ir apie pigmėjus ar afrikietiškus delikatesus — keptus žiogus. Bet ta egzotika nepaslepia tikrovės — sunkaus afrikiečių gyvenimo, imperialistų kurstomos religinės ir etninės nesantaikos, skaudaus kolonializmo palikimo.

Afrika savo forma primena širdį. Neramus jos pulsas. Kiek čia seniai Afrika buvo kolonializmo sinonimas ir citadelė. Tik po Antrojo pasaulinio karo pakilusi nacionalinio išsivadavimo banga supurtė "juodąjį" žemyną. 1955 m. nepriklausomybę gavo Libija, neilgai trukus vergovės pančius nusimetė Egiptas, Alžyras. Net 17 nepriklausomų valstybių susikūrė 1960-aisiais, ne veltui pavadintais "Afrikos metais".

. . . Knygos autorius atveda skaitytoją ir prie baltakepurio Kilimandžaro. "Vis dėlto žodžiai turi magišką reikšmę, — rašo autorius. — Štai ištarti "Kilimandžaras", ir vaizduotėje iškyla Hemingvėjaus žodžiais nutapytas milžiniškas ir didingas kalnas, kurio akinamai balta kepurė tarsi remia Afrikos dangų". Šio sniegu žėrinčio kalno aukščiausia viršūnė-uola, pavadinta Uhuru (Laisvės) vardu. Virš jos 1961 m. suliepsnojo deglas, paskelbęs naujos nepriklausomos valstybės Tanzanijos gimimą. Kiekvieno afrikiečio troškimas — pakilti į aukščiausią Afrikos kalną, kiekvienos šio žemyno tautos siekimas — iškovoti laisvę. Nūnai Afrikoje yra 50 nepriklausomų valstybių, tik 4 kolonijos belikę ir anachronizmas — rasistinė Pietų Afrikos respublika. Iš pamatų pasikeitė politinis žemyno žemėlapis, tačiau jaunoms valstybėms nelengva žengti savarankiško vystymosi keliu (ką rodo ir knygos autoriaus per trejetą metų patirti Ugandoje net keturi valstybiniai perversmai!) Tragiškai skaudūs ir sunkiai gyjantys kolonializmo randai. Visos Afrikos bėdos — ekonominės, socialinės, politinės — kyla iš Vakarų valstybių imperialistinio kurso, geopolitinių interesų.

Kolonializmas pagimdė rasizmo teoriją, žmogaus žeminimo moralę. "Kolonializmas — rašo V. Sakalauskas, — paliko Afrikos tautoms sunkų palikimą — badą, skurdą, dirbtinai slopintą nacionalinę kultūrą, nuniokotą gamtą, savaip dalintas ir perdalintas valstybines sienas". Oficialiais SNO duomenimis, kasmet pasaulyje iš bado miršta daugiau kaip 50 milijonų žmonių. Iš 26 pasaulio valstybių, kurių gyventojams gresia badas, net 15 yra Afrikoje. Svarbiausia ir tikroji ekonominio skurdo priežastis — bendras Afrikos atsilikimas, ilgo kolonizatorių viešpatavimo rezultatas. V. Sakalauskas savo knygoje pateikia nemaža pavyzdžių, rodančių, kaip kolonializmas ir dabar kliudo buvusioms kolonijoms siekti pažangos, nenori jų paleisti iš savo gniaužtų — kad tik galėtų ir toliau išnaudoti tautas. "Statistika rodo, kad norint išgelbėti Afrikos tautas nuo bado, įveikti neraštingumą, užkirsti kelią ligoms, reikia 22 milijardų dolerių. Tai daugiau nei dešimt kartų mažiau už tą sumą, kurią Jungtinės valstijos kasmet išleidžia ginklavimuisi". Vietoj dolerių JAV eksportuoja dolerinę kultūrą — vesternus, pornografiją . . .

Afrika — unikalios faunos žemynas, saulėtų paplūdimių ir amžinos vasaros žemė. Tačiau baltieji šeimininkai, jausdami savo laikinybę, visiškai nesirūpino gamtosauga. Laukinių gyvulių ir žvėrių medžioklė jiems buvo būdas gerai susikrauti kapitalą. Ugandos laikraščio "Voice of Uganda" duomenimis, per paskutinius dešimt viešpatavimo metų britų kolonizatoriai šalyje išnaikino daugiau kaip 100 tūkst. krokodilų, 50 tūkst. dramblių, 20 tūkst. begemotų, 3 tūkst. raganosių ir t. t. Visa tai davė milijonines pajamas, o gamtai padarė nepataisomą žalą. Ant išnykimo ribos atsidūrė drambliai, krokodilai, gepardai, antilopės . . . Kaip perspėjimas beatodairiškam elgesiui su gamta skamba reportažas — susitikimas su garsiuoju prancūzų mokslininku okeanologu Žaku Ivu Kusto: "Mūsų apskaičiavimais, per pastaruosius du dešimtmečius buvo sunaikinta 40 proc. vandenynų gyvūnijos. Pasaulio jūrose ir vandenynuose visam laikui išnyko tūkstantis gyvūnų rūšių".

Kaip priešpastatymą grobuoniškai biznio politikai V. Sakalausko knygoje rasime pasakojimų apie nesavanaudišką tarybinės liaudies paramą Afrikos tautoms (reportažai "Klaipėdietis, gimęs prie pusiaujo". "Dėkoju tarybiniam gydytojui"). Ir pati knyga baigiama simboliškai — pasakojimu apie tarybinį kultūros centrą Ugandos sostinėje, iš jo sklindančią šviesą ir žinias liaudžiai, daugel metų gvenusiai tamsioje kapitalizmo priespaudoje. Afrika žiūri į tą pusę, iš kur pateka saulė. Tautų brolybės, laisvės, pažangos saulė.

Juozas Mockus

ŽALMARGĖ PLAUKIKĖ

Kubos jūrininkai netikėjo savo akimis, kai išvydo atviroje jūroje plaukiančią... karvę. Ne, ne jūros karvę, o pačią paprasčiausią žalmargę. Keliauninkę tinklu iškėlė ant denio. Vėliau pavyko išaiškinti: karvė pabėgo iš aptvaro Matansaso provincijoje, įkrito į upę, pakliuvo į jūrą, kur ją pagriebė srovė.

NESAUGU IR LIŪTAMS

Niujorko „džiunglėse" saugiai negali jaustis net liūtai. Net jeigu jie ir bronziniai. Ilgokai vieną mokyklą Niujorko Grinvič Vilidžo rajone puošė dvi liūtų figūros. Neseniai vieną jų — metro aukščio ir 68 kilogramų svorio — kažkas pagrobė. Tada valdžia susirūpino ir antrą liūtą, prastovėjusį bemaž 100 metų, pastatė saugesnėje vietoje.

TARYBŲ LIETUVOS SPAUDOJE

"Lietuviškos knygos likimas išeivijoje"

Taip pavadintas E. Bukino straipsnis išspausdintas Lietuvoje leidžiamame žurnale "Kultūros barai" (1984 m. Nr. 2). Gana plačioje publikacijoje apmąstomas ir nagrinėjamas užsienyje gyvenančių lietuvių literatūrinis gyvenimas, jų knygos ir aplamai nacionalinės savimonės likimas.

Išeivijos reakcinė spauda jau senokai kartoja visiems žinomą tiesą, kad lietuviškos knygos, leidžiamos tautiečių gausiau apgyventuose kraštuose, tiražai labai smarkiai krito — nuo kelių tūkstančių ligi kelių šimtų. Ir tos pačios turi mažą paklausą. Žinomas A. Mackaus knygų leidimo fondas Čikagoje nuo 1958 m. išleido 45 grožinės literatūros kūrinius — visiškai išparduota tik . . . 21 knyga. Su knygų platinimo sunkumais susiduria ir kitos užsienio lietuvių leidyklos. O ir knygą išleisti ne taip lengva: neretai autoriai priversti patys padengti visas išlaidas. Kasmet retėja išeivijos geriausios kūrybinės pajėgos.

"Tiesa, — rašo minimo straipsnio autorius, — skaitant emigracijoje išleistų grožinės literatūros kūrinių pavadinimus, iš pirmo žvilgsnio gali susidaryti įspūdis, kad didesnio pagrindo nerimauti dėl kūrybinio išeivijos pajėgumo lyg ir nėra. Tačiau tai paviršutiniškas įspūdis. Nors literatūra pasipildo ir naujais kūriniais, ir šviežiomis pavardėmis, žymesnių literatūrinių įvykių kaskart mažėja. Didesnę spausdintų knygų produkciją sudaro menkaverčiai, grafomaniški rašinėjimai, neretai prikaišioti visokiausių antitarybinių paistalų, kuriais siekiama "suaktualinti" šiaip jau lėkštokus siužetus bei pretenzingą stilistiką. Vargu ar galima laikyti literatūra įvairių mėgėjų už savo pinigus išleidžiamus poetinius sapaliojimus, memuarus, netgi "romanus".

Išeivijos literatūra nukenčia ir dėl neobjektyvios kritikos — joje neretai viršų ima politiniai, "vaduotojiški" sumetimai. "Į pirmą vietą, — rašo E. Bukinas, — dažnai iškeliami antitarybiškumo dvasia persiėmę, nors ir meniniu požiūriu menkaverčiai, kūriniai. O tie rašytojai, kurie savo kūryboje kiek kritiškiau pažvelgia į amerikietiškąjį gyvenimą, arba užsipuolami reakcionierių spaudoje, arba visai nutylimi.

Užtat emigracijoje mėgstama pasmaguriauti tomis negerovėmis, kurias drąsiai, iš pilietinių pozicijų kelia Lietuvos rašytojai. Tokiais atvejais kažkodėl pamirštami reakcionierių išvedžiojimai apie tarybinės literatūros "varžtus", "kūrybinius apribojimus". Taigi jei lyginsime grožinę kūrybą Lietuvoje ir išeivijoje tikrovės kritikavimo požiūriu, nesunkiai įsitikinsime, kad pirmoji kur kas drąsiau kelia problemas, parodo visuomenės gyvenime atsirandančius konfliktus.

Neretai neobjektyviai vertinama kūryba tų išeivijos autorių, kurie leidžiami ir mūsų respublikoje. Nors dažniausiai šie menininkai ir neturi didesnių simpatijų socializmui, tačiau jau pats faktas, kad išeivio knyga leidžiama pačioje Lietuvoje, siutina "tautinės drausmės" šalininkus, piktai pasisakančius prieš bet kokius kontaktus su gimtuoju kraštu".

Lietuviška knyga išeivijoje tampa vis skurdesnė — jau ir dėl to jos neperka ir neskaito. "Knyga, — rašoma straipsnyje, — neskaitoma dar ir todėl, kad išeivijoje vis mažėja žmonių, sugebančių suprasti lietuvių kalbą. Ypač sparčiai nutausta jaunimas. Šeimose (ir tai ne visose) vaikai su tėvais dar kalba lietuviškai, bet broliai ir seserys tarp savęs — dažniausiai angliškai. Daugelis lietuviškai tik supranta, o susikalbėti, deja, jau nebegali. Štai čia ir prasideda užburtas ratas: tautiečiai, dorai nemokėdami gimtosios kalbos, vengia skaityti lietuviškai, o neskaitydami negali praplėsti savo skurdaus žodyno ir ilgainiui visiškai nustoja ją vartoti. Kai visur šnekama angliškai, lietuvių kalba lyg ir nustoja būti komunikacijos priemone.

Nutautimo procesas išeivijoje, aišku, prasidėjo jau seniai, jis iš esmės yra neišvengiamas.

Antra vertus, lietuviškos kilmės jaunimas neberodo didesnio susidomėjimo visa lietuviškų organizacijų veikla, tuo būdu iškrisdamas iš vadinamojo lietuvybės palaikymo proceso. Antai "Lietuvių studentų sąjungos" nariai daug noriau renkasi į renginius, kur galima sukirsti keptą paršiuką, lietuviškų cepelinų ar balandėlių, kur galima linksmai papramogauti "typinguoju Floridos gyvenimo stiliumi", nei klausyti verkšlenimų apie nutautimo pavojus ir "vadavimo" krizę".

Neišvengiamą dvasingumo, nacionalinės kultūros nykimo etninėje išeivijos mažumoje procesą gal ir galima būtų kiek pristabdyti, jei reakcinės išeivijos vadovai, taip uoliai žodžiais "kovojantys" už lietuvybę, tuos žodžius paremtų darbais. "Deja, — kaip rašė "Tėviškės žiburiai", — politinės veiklos šalininkai, pasigavę "išlaisvinimo" argumentą, per tą laiką, besipešdami tarpusavyje, pristeigė įvairių veiksnių ir fondų, kurie kiekvienas skyrium save reklamuoja kaip "svarbiausiąjį" ir "vyriausiąjį" ir kaulija iš tautiečių aukas. Jiems iki šiol tenka didžioji surinktų pinigų dalis. Tuo būdu kultūrinės veiklos rėmimas, lietubės išlaikymas lietuviškų mokyklų ir mokytojų paruošimas ir skatinimas buvo nustumtas į antraeilę vietą, o tai veiklai paremti liko tik skatikai".

"Štai ir darosi aišku, — prieina išvadą straipsnio "Lietuviškos knygos likimas išeivijoje" autorius E. Bukinas, — kad išeivija, pasidavusi politikierių įtakai, pati išsikasė sau duobę, kurioje, matyt, galutinai bus palaidoti bet kokie nacionalinės savimonės, o kartu ir lietuvių kultūros rudimentai". **A. K.**

Frankfurt, Fed. Vokietija. — Visą pereitą savaitę dideliais būriais Fed. Vokietijos jaunimas, daugiausia studentai, bandė sutrukdyti valdžios pradėtą naujo aerodromo statybą. Gamtos apsaugos gynėjai kaltina, kad ta statyba naikina miškus, o netoliese esančių vietovių gyventojai protestuoja dėl būsimo triukšmo, kurį sukelia pasikeldinėdami ir nusileidinėdami lėktuvai. Buvo susirėmimų su policija.

Madrid. — Karo teismas nuteisė tris karininkus, dalyvavusius 1982 metais ruošiant karinį perversmą. Nubaudė po 12 metų kalėjimo. Bet tas pats teismas kvietė socialistinę Ispanijos vyriausybę nubaustiesiems bausmę sumažinti iki penkerių metų.

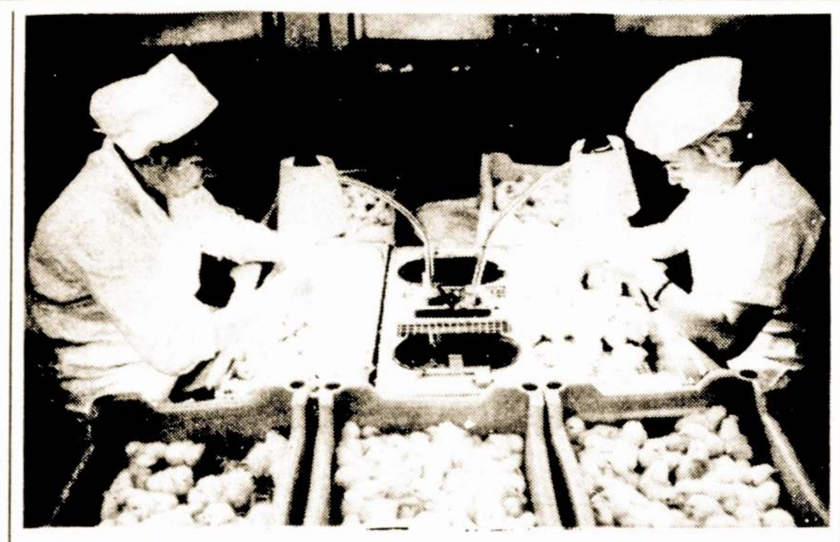

Šiuolaikiniuose Lietuvos paukštynuose viščiukai perinami ištisus metus. Stambiausiame Lietuvoje netoli Vilniaus esančio Juodšilių paukštyno inkubatoriuje kasmet išperinama arti devynių milijonų viščiukų. Per dieną jų išsirita arti šimto tūkstančių. Juodšiliečiai viščiukus tiekia 27 paukščių auginimo įmonėms, kolūkių ir tarybinių ūkių paukščių fermoms. Kiekvieną pavasarį pusę milijono viščiukų parduodama gyventojams.

Nuotrauka: **Viščiukus skirsto opperatorės Marija Fedaravičienė ir Henrika Liudkevičienė.** V. Braio nuotrauka

SKIRIAMA JUBILIEJAMS

Šie metai Lietuvos darbo žmonėms yra ne eiliniai. Prieš 40 metų Tarybinė Armija išvadavo Nemuno kraštą iš hitlerinių grobikų. Šiam jubiliejui "Minties" leidykla išleis nemažai knygų. Netrukus iš spaudos išeis Tarybų Sąjungos maršalo G. Žukovo knygos "Atsiminimai ir apmąstymai" 2-sis tomas (pirmąjį išleidome praėjusiais metais). Jame autorius aprašo antrojo pasaulinio karo baigiamąjį etapą, pradedant mūšiais prie Maskvos ir Stalingrado ir baigiant Pabaltijo išvadavimu bei Berlyno šturmu. Greit skaitytoją pasieks apysaka apie tarybinį žvalgą karo metais dirbusį priešo užnugaryje, — tai J. Semionovo "Septyniolika pavasario akimirkų". Joje daug intriguojančių siužetinių vingių, aprašomos rizikingos situacijos, be kurių neapsieina joks žvalgybinis darbas.

Partizaninio judėjimo Lietuvoje dalyvis, Tarybų Sąjungos Didvyris Bronius Urbanavičius atsiminimų knygoje "Liaudies keršytojai" pasakoja apie pasiaukojamą Lietuvos partizanų kovą su hitleriniais okupantais, piešia partizaninio judėjimo vadovų portretus, šiltai prisimena K. Kalinausko ir "Vilniaus" partizanų būrių kovotojus. Ši knyga irgi netrukus pasieks skaitytojus.

Atskirai norėtųsi paminėti Vytauto Tutkaus knygą "Armija išvaduotoja". Tai bus nedidelė enciklopedija apie Nemuno krašto vaduotojus. Iš jos bet kurio rajono gyventojai daug ką sužinos apie jų vietovę išvadavusius tarybinius karius, jų atliktus žygdarbius, gautus apdovanojimus ir pan.

Ir dar vieną knygą skiriame šiam jubiliejui — tai Michailo Goliakevičiaus "Pakėlęs kardą" . . . Autorius pasakoja, kaip, bėgdami nuo Tarybinės Armijos triuškinančių smūgių, hitlerininkai rengė diversines grupes ir kaip jos, pasiųstos į Lietuvą, iš esmės net nepradėjusios savo pragaištingos veiklos, padedant vietos gyventojams, buvo likviduotos. Knyga parašyta remiantis dokumentais bei archyvine medžiaga.

Sekančiais, 1985 metais pažymėsime pergalės prieš hitlerinę Vokietiją 40-metį. Šiai datai irgi ruošiama serija knygų. Tai Frunzės karinės akademijos profesoriaus Sverdlovo knyga "Fronto keliais". Beje, tais keliais, prieš keturiasdešimt metų ėjo ir pats autorius. Jie pastarąjį atvedė į Lietuvą. Autorius pamilo mūsų kraštą, surado čia daug draugų, su kuriais bendrauja ir dabar. Armijos generolo I. Černiachovskio kovos draugas generolas N. Aleksejevas parašė atsiminimų knygą apie šį įžymų karvedį. Knyga vadinasi "Skeveldros nutrauktas gyvenimas". Ją išleisime sekančiais metais. Tai bus jaudinantis pasakojimas apie lietuvių tautai brangaus kario, talentingo karinio viršininko kovinį gyvenimą ir mirtį.

Labai įdomų ir vertingą rankraštį leidyklai įteikė žurnalistas Adolfas Paulius. Būsimojoje knygoje "Didvyriai nemiršta" autorius pasakoja apie Didžiojo Tėvynės karo metais Lietuvoje žuvusius karius, kuriems Tarybų Sąjungos Didvyrio vardas buvo suteiktas po mirties. Kurdamas didvyrių paveikslus, autorius panaudojo jų pačių bei giminių laiškus, kovų draugų atsiminimus, įvairius karo laikų dokumentus. Knyga iliustruojama žuvusių tarybinių karių portretais.

Būsimoji Ivano Jeleckicho knyga — "Žemaitijos partizanai" papasakos apie tarybinių partizanų veiksmus Raseinių, Jurbarko, Tauragės, Šilalės, Kelmės ir kituose Pietvakarių Lietuvos rajonuose. Atsiminimų autorius įtikinamai ir argumentuotai atskleidė partizanų būrių kovinius veiksmus, parodė, kaip tarybinius partizanus rėmė okupuotos Lietuvos gyventojai.

Taip pat išleisime Justo Paleckio knygą "Pergalės saliutas". Jos pagrindą sudaro reguliarūs užrašai, kuriuos per visą karo laikotarpį vedė tuometinis LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo pirmininkas, publicistas ir poetas Justas Paleckis. Ši knyga, matyt, susilauks tiek plataus skaitytojų rato, tiek ir istorikų dėmesio, kadangi joje skelbiami nauji faktai, pastabos, detalės apie lietuvių tautos dalyvavimą Didžiajame Tėvynės kare.

Išleisime ir žinomo partizaninio judėjimo Šiaurės Rytų Lietuvoje dalyvio, dabartinio LTSR Liaudies kontrolės komiteto pirmininko Alfonso Kairelio atsiminimų knygą "Prieblanda prisidengusi". Išeis išversta į lietuvių kalbą Franciose de Žofro atsiminimų knyga "Normandija-Nemunas", kurioje prancūzų lakūnas pasakoja apie kovas Tarybinės Armijos sudėtyje. Nemažai joje vietos skiriama oro kautynėms Lietuvos padangėje.

Lietuvos išvadavimo ir pergalės prieš hitlerinę Vokietiją keturiasdešimtmečiams skirta literatūra gana įvairi tiek tematiniu, tiek ir žanriniu požiūriu. Mums atrodo, kad ji turėtų prisidėti prie didesnio šių jubiliejų įprasminimo, paryškinti lietuvių tautos indėlį bendroje pažangiosios žmonijos kovoje su fašizmu.

Ant. Kubilius
"Minties" leidyklos redakcijos vedėjas

SUSITIKIMAI

Pasididžiavimo niuansai

Galėčiau lažytis, kad Kęstutis daug ką užmiršo ne tik iš visos Amerikos, bet ir savo paties gyvenimo. Ak, kaip jis džiaugėsi, kad dabar prasigyvenęs! Yra automobilis, yra namai ir namuose . . . Klausiausi, šypsojausi ir nuoširdžiausiai linkėjau nenusigyventi. Argi didelis džiaugsmas, kad štai ir dabar žemiau "skurdo linijos" gyvena apie 40 milijonų Amerikos gyventojų? Ir jokio džiaugsmo, žinoma, nebūtų, jei vienąkart išgirsčiau, kad šis, savo gerovę Amerikoje taip išgyręs tautietis, išmestas iš darbo ir taip praradęs tą geresnį už kitų savo gyvenimą. Šito nereikia, ir aš iš visos širdies linkiu: būk, Kęstuti, Amerikoje laimingas, tegu ten tavęs neištinka jokia nelaimė. Visuomet turėk darbą, turėk automobilį, turėk namus ir namuose . . . Mums kur kas smagiau tave matyti prasigyvenusį ir laimingą, negu kad būtumei varganas, aplenktas geresnės sėkmės, nustumtas žemiau skurdo ribos. O tokių — tu tik, Kęstuti, apsidairyk! — Amerika turi a-ja-jai kiek!

Tačiau šią kalbą pradėjau dėl kitko: asmeniškai man niekuomet nekilo ir nekyla noras pasipūsti, kad va ir aš ne iš kelmo išspirtas. Irgi yra automobilis, yra namai, na ir namuose ne vien tušti kampai . . . Didžiuotis man norisi kitkuo: štai praeina nepažįstami žmonės ir aš neabejoju, kad visi jie turi darbus, turi virš galvos stogą, jų vaikai būtinai mokosi, sveikatai sušlubavus nei vienam iš jų nereikės mokėti už gydymą. Ir kokios tautybės jie bebūtų, ir jų, ir mano teisės, kaip, beje, ir pareigos — tos pačios. Palyginimui net pasakysiu, kad savo valstybėje mes visi lyg vienos motinos vaikai. Taigi, visi — daugiau negu pustrečio šimto milijonų Tarybų šalies žmonių . . .

Mokėti didžiuotis būtina, reikalinga. Tik man atrodo, kad ir čia labai svarbu žinoti, kuo gali, žmogau, didžiuotis. Neperdėsiu pasakęs, kad neretas amerikietis, panašiai kaip ir Kęstutis, rodos į Ameriką su tam tikru pasigėrėjimu tik todėl, taigi, (dar kartą pakartosiu) TIK TODĖL, kad ten jo automobilis, ten nuosavi namai, kad jis ten gyvena kur kas geriau už kitus Amerikos piliečius, ir kad jo turtas, prasigyvenimas teikia privilegijų, kurių neturi kiti. Toks pasididžiavimas man skaudus, nes žemina kitus žmones ir labai primena situaciją, kai išsikapstęs ir balos žmogus dabar patenkintas stebi, kaip joje murksi kiti. Jis, mat, sėkmės džentelmenas! Na, o tieji? Betgi ar visų sužiūrėsi? Anot to posakio: neužmiršk padėti sau, tai ir dievas padės!

Ir tokiam pasipūtusiam savininkui man šįkart norisi perskaityti Tanios Savičinos tuos kelis jos dienoraščio puslapius, kuriuos ji, būdama vienuolikos metų, parašė Leningrade, kai jis buvo apsuptas hitlerinės kariaunos. Štai — paklausykite atidžiau! — Kokie tie mergaitės dienoraščio puslapiai:

"Ženia mirė 1941 metų gruodžio 28 dieną, 12 valandų 30 minučių ryto. Bobutė mirė 1942 metų sausio 21 dieną, trečią valandą. Lionė mirė 1942 metų kovo septynioliktą dieną, penktą valandą ryto. Dėdė Vania mirė 1942 metų balandžio 13 dieną, antrą valandą nakties. Dėdė Lioša mirė 1942 metų gegužės 10 dieną, ketvirtą valandą dienos. Mama mirė 1942 metų gegužės 13 dieną, septintą valandą 30 minučių ryto" . . .

Sekantis ir paskutinis sakinys — neužbaigtas. Tačiau jau mergaitė žinojo, kad ji taip numirs ir todėl parašė: SAVIČINAI NUMIRĖ VISI" ir po šių žodžių pabėrė daugtaškį, lyg taip palikdama savo dienoraštyje jau mums įrašyti ir jos — TANIOS SAVIČINOS tikslią mirimo datą — metus, mėnesį, dieną ir valandą . . .

Visi čia suminėti Savičinai mirė iš bado, kaip ir tūkstančiai Leningrado gyventojų tomis jo blokados dienomis. O juk neretas amerikietis būtent tais laikais ir prasigyveno . . . Jie žiūrėjo į savo augantį turtą, o 11 metų Tania Savičina su kitais mirė iš bado, bet tikėjo, jog miestas išsilaikys, nepasiduos, ir kad nugalėję žmonės perskaitys jos laišką, o tada ir savi namai, ir nuosavas automobilis praras bet kokį blizgesį prieš žmogaus ištvermę, pasiaukojimą prieš jo dvasines galias ir spalvas . . .

Taigi, negaliu prie tokio dienraščio didžiuotis savo automobiliu?

Bet ir neabejoju, kad dar ne vieną kartą teks sutikti tautiečių iš JAV, Kanados, Australijos, gal ir iš kitų šalių, kurie didžiuosis savo automobiliais ar namais. Ką gi, aš suprantu, jog kiekvienam savo liga, bet man labai norėtųsi, kad jie visi būtų pavartę Tanios Savičinos dienoraščio puslapius . . .

Kai aš jį perskaičiau Kęstučiui, žmogus nusiėmė akinius, ilgai juos laikė nuleistoje rankoje, ir negarsiai pasakė:

— Tania iš bado mirė karo metu, Leningrado blokados metu . . . Betgi badauja žmonės ir dabar . . . Kad ir toje pačioje Amerikoje . . .

Norėjau pridurti:

— Šalia Tavo, Kęstuti, automobilio, namų ir viso prasigyvenimo . . . — Norėjau pasakyti, bet nepasakiau, patikėjęs, kad manęs jis vistiek nesupras.

Pranas Karlonas

ŠYPSENOS

Laikrodininkas:

— Na kaip, frau Kultke, ar laikrodis su gegute, kurį jums pataisiau, eina?

— O taip, ji kas valandą išlenda ir klausia, kiek laiko.

Gydytojas pacientui:

— Bijau, misteri Smitai, kad nuo šios dienos jums teks mesti gerti, rūkyti, susitikinėti su moterimis.

— Bet juk aš vyras, daktare.

— Skustis galėsite ir toliau.

Rinkėjas:

— Kodėl mūsų kongresmenas toks turtingas?

— Jis parduoda tuos, kurie jį perka.

Džonas ir Semas nusigyveno, firmai bankrutavus, ir jų keliai išsiskyrė.

Po kelerių metų Džonas užėjo papietauti į menką pigų restoranėlį. Ir pažino vieną padavėją — savo buvusį kompanioną.

— Niekaip nepatikėčiau! — sušuko jis. — Tu ir padavėjas tokiame restoranėlyje?

— Taip, padavėjas, — oriai atsakė Semas, — tačiau čia bent jau niekad nepietauju.

Policininkas sustabdo mašiną, važiavusią degant raudonai šviesai.

— Parodyti teises? — paklausė vairuotojas.

— Ne sinjore, delną. Noriu pažvelgti į jūsų gyvenimo liniją — kiek dar tversite, šitaip važinėdamas.

Škotas užėjo į Paryžiaus kavinę ir paklausė, kiek kainuoja taurelė konjako:

— Terasoje du frankus, — atsakė padavėjas, — bet jeigu gersite stovėdamas — pusantro.

Škotas truputį pagalvojo ir paklausė:

— O jeigu stovėsiu ant vienos kojos?

Vargšas ir turtuolis atėjo į bažnyčią pasimelsti šventai mergelei. Suklaupė. Vargšas ištiesė rankas ir paprašė:

— Šventoji mergele, pasiųsk man 500 frankų. Padaryk taip, kad aš galėčiau juos grąžinti.

Tuomet turtuolis kreipėsi į vargšą:

— Še tau 500 frankų ir netrukdyk man rimtai pasikalbėti su šventąja mergele, kaip pakeisti akcijų kursą.

Kalinys šventikui:

— Šventasis tėve, man regis, gyvenu teisingai: negeriu, nerūkau, nesilinksminu, esu abejingas moterims. Kas vakarą gulu dešimtą, sekmadieniais vaikštau į bažnyčią.

— Bijau, mano sūnau, kad visa tai pasikeis, vos tik tu išeisi iš kalėjimo. . .

Senasis Jansenas visą gyvenimą bažnyčioje pūtė dumples. Kartą jis pasiskundė pastoriui, kad jam neteisingai mokama:

— Spręskite pats, gaunu 25 kronas pūsdamas dumples, o vargonininkas gauna net 100 kronų už tai, kad orą iš jų išleidžia.

Jorgensonas pirmą kartą pateko į zoologijos sodą. Priėjęs prie tarnautojo, paklausė:

— Prašom pasakyti, ar liūtai, kurie tupi narve, ne žmogėdros?

— Apskritai, ne žmogėdros, — ramiai atsakė tarnautojas, — bet kadangi etatų turime nedaug, duodame arklienos. . .

KANADOS ŽINIOS

Windsor, Ontario

Balandžio 3 d. burys draugų atsisveikino su draugais Leo ir Julia Svirpliais. Jie gerai žinomi pažangūs lietuviai; "Laisvės" skaitytojai ir rėmėjai; šeimininkai-darbininkai Windsoro organizacijose. Jie pardavė savo namus ir iš Windsoro išvyksta apsigyvent Toronto mieste, kur gyvena jų dukrelė Eleanor su šeima. Ta proga, jų draugai susirinko į gražią valgyklą, pavalgė pietus ir visi jiems palinkėjo geros ateities naujame mieste.

Geriausius linkėjimus pareiškė: Stanley ir Emily Baltulis; Alizas ir Albina Rudokas, Veronika Badikonis, Kostė Linkevičienė, Albert ir Lyda Sneider, Connie ir Gertrude Moisenko, Arthur ir Mary Reder, Antanas ir Adelė Rimša, Charles ir Stella Stankius, Birutė Soroka, Teofilė ir Sefanija Masys.

Sueigą suorganizavo Birutė Soroka ir Charles Stankius. Nuo pietų liko $25.00. Julia ir Leo Svirpliai pridėjo $12.00. Susidarė $37.00, kuriuos įteikė Stefanijai pasiųsti kaip auką "Laisvei". Bet iškeitus Kanados dolerius su šiuo pranešimu "Laisvei" pasiųstas čekis $30.00.

Windsoriečiai ir detrotiečiai pasiilgs Svirplių, bet torontiečiai susilauks gerų pažangių lietuvių, kurie daug pagelbės torontiečių organizacijoms.

Stefanija

Augo girioj putinėlis

Man dažnai prisimena sidabrinis Kalevalos dangus. Ežerai su akmenuotomis pakrantėmis, tamsiai mėlynais protekiais. Lašišų žaismas krioklėtose upėse. Ir mažytis karelų kaimelis Tiupiga — Aukso Luotas — pakeliui į Kivačo draustinį. Daug kuo garsios varinių pušų ir tūkstančio ežerų krašto sodybos. Vienur — lainom kaip gulbės kaklas eldijom, kitur — drožinėtų trobų prieangiais ar kvapniai išrūkyta žuvim. Tiupiga stovi netoliese Kentejarve ežero, mažame pusiasalyje. Šalimais dieną ir naktį skamba skaidrus it krištolas Angos upelis, kuris kaimelio moterims atstoja veidrodį, kai jos, išplovusios duonkubilius, šukuojasi baltus it linas plaukus.

Paminėjau duonkubilius, taigi dabar pasakysiu — kuo Tiupiga pelnė šlovę, tapo žinoma visoje Karelijoje. Kaimelyje — pusiasalyje kepami visų gardžiausi, įdomiausi pyragai. Čia rudeniop pyragų šventė ruošiama. Skanauti tų pyragų plaukiama į Akmeninio Briedžio salą. Toji sala — nedidukė. Jos krante — kaip briedžių nugaros — kūpso samanoti akmenys — rieduliai. Ošia trys berželiai ir ugnelėm plazda laukiniai gvazdikai. Sukuriama saloje per šventę laužas, verdama žuvienė ir ant drobinės staltiesės išdėliojami pyragai.

Teko tokioje linksmybėje dalyvauti. Ragavome pyragus ir turėjome atspėti: su kuo jie iškepti? . . Ragavome brukninį, avietinį, spanguolinį, tekšių (šiaurės uogų), kadaginį, užgardintą mėlynom uogom pyragą. Buvo pyragų ir su žuvimi — lašiša, lydeka, lynu, jerunės mėsa įdarytų.

Bet vieno pyrago recepto daugelis svečių neatspėjo. O buvo jis iškeptas su šiauriečių mėgiamom, raudonom kaip pietų vynas putino uogom. Karelai, pasirodo, putino pyragų kepimo receptus perėmė iš senbuvių rusų, kadaise atėjusių nuo Volgos, Dono, Okos.

Putinas — daug kur gerbiamas. Karelijoje, Sunos paupiuose sielininkai seniau putino uogas į putojantį krioklį mesdavo. Galvodavo: kad įnirtę vandenys aprims, neteks savosios galios, sieliai išvengs aštrių akmenų.

Valdajaus miškuose nušautam lokiui medžiokliai uždėdavo putino karolius. Tikėdavosi tuo suminkštinti gauruoto žvėries širdį, kad jo dvasia naktimis ant trobos aukšto nebrazdėtų, kad kumeliukų meškos nepjautų.

Prisiminkime senovinį Musteikos, Marcinkonių medžioklių verslą — gaudymą svirbelių — puošnių, didikų stalo labai vertinamų, iš šiaurės mūsuosna atskrendančių paukščių. Svirbeliautojai irgi putino uogų kekę kabindavo dažniau, negu šermukšnių. Juk putinėlis — dzūkų apdainuotas, visų mylimas, stebuklingas medis. Medis, kuris varganos piemenėlės garbei išaugo. Ganė toji avis smėlyne, išdegė žolė. Bet nukrito vidurvasaryje sniegas į kalnelį. Vėl sužaliavo žolynai. O iš tirpstančių snaigių išaugo vešlus krūmas ir baltom, sniego baltumo, žiedų kekėm pražydo.

Rusnės sala — pamario žvejų sostinė. Kiek čia per šimtmečius surėsta didžiausių valčių iš Tytuvėnų, Byvainės girios pušų. Kiek gražiausių vėtrungių išdrožinėta. Nuleisdavo tas valtis kadaise Rusnėje putino žiedais pabarstydami (jei tai buvo pavasaris, vasara), rudenį — putino šakelėm su uogom pakaišydami. Tikėjo — atneš ramus medis ramybę, piktas suominis nesugurins valčių šonų, tinklai bus pilnesni.

Labanoro senoliai savo jaunystės metais irgi putiną gerbė. Nupindavo iš blindės vytelių naują bučių, ten putino pumpurų įdėdavo. Kad bučius nepūtų, saulėje neperdžiūtų ir lynai, lydekos, karosai į jį gerai eitų.

Jei palei Šventąją — Vyžuonų šilo pusėje — per Sekmines piemenys karves, jaučius beržų šakelėm apvainikuodavo, tai Šimonių pusėje šalia žalumynų ir putino žiedų "rožę" parišdavo.

Su putino vardu siejama nemaža liaudiškų oro spėjimų, įvairių stebėjimų:

— Putinai nuo pažemės pražysta, saulė aukštyn kils, vasara giedra bus.

— Putinai prieš šalnas susprogo, gerai rugiai derės.

— Putinai nužydėjo, gegutės nustojo kukuoti. Pavasaris baigėsi.

Pagal putinų žydėjimą spėjamas ir žuvų nerštas. Putinai žiedus sukrovė — neršės graži, melsvai pilka žuvis — menkė. Putinai pačiame žydėjime — žapalas bulksi, vaikšto. Paežerės putinai pražydo — kuojos nerši. Putinai peržydėjo — pats raudonsparnių (raudžių) linksmasis vartaliojimosi metas.

Ruduo auksiniais riešutais girion pasibeldžia — nurausta, sakytum, nuo aušrų apsvaigsta putinas, raudono koralo spalvos karoliais pasidabina. Tada ir renka uogas, kabina putinėlio kekes ant aukšto. Pačias raudoniausias uogas pyragui, kitiems užgardinimams. Pasirodo, Zarasų, Švenčionių krašte kai kur kepami pyragai su putino uogomis. Kada Labanoro girios ežeruose sugauna didelę lydeką, prikimštą paduoda dubenyje į šventinį stalą, jos akys žaižaruoja it žarijos. Mat, šeimininkė gražumo dėlei putino uogas akiduobėsna įstatė.

Leonardas Grudzinskas

Lietuvių kalbos respublikinėje komisijoje

Atnaujinta lietuvių kalbos respublikinė komisija. Komisijos pirmininkas — Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto profesorius, filologijos mokslų daktaras J. Palionis, pirmininko pavaduotojas — Lietuvos TSR Mokslų Akademijos akademikas, Universiteto baltų filologijos katedros vedėjas, filologijos mokslų daktaras, profesorius V. Mažiulis, komisijos sekretorius — Universiteto docentas, filologijos mokslų kandidatas A. Piročkinas.

Komisija svarstys svarbiausius lietuvių kalbos norminimo klausimus, jos nutarimai bus privalomi visoms įstaigoms ir organizacijoms.

Įvyko pirmasis komisijos posėdis, kuriame apsvarstyti jos uždaviniai, darbo planas.

Posėdyje kalbėjo Lietuvos KP Centro Komiteto sekretorius L. Šepetys, jame dalyvavo Centro Komiteto mokslo ir mokymo įstaigų skyriaus vedėjas V. Baltrūnas.

Lietuvių kalbos respublikinės komisijos adresas: Vilnius, Universiteto g. 5, Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, filologijos fakultetas.

ELTA

Neprisivalgykite sočiai prieš naktį

Sočių vėlyvų vakarienių mėgėjai neretai skundžiasi įvairiais negalavimais. Ir nieko stebėtino.

Sočiai pavalgėte ir nuėjote miegoti. Perpildytas skrandis spaudžia diafragmą, trukdo normaliam širdies darbui, todėl sutrinka miegas — jis darosi neramus. Rytą atsikeliate nepailsėjusios. Jei visa tai tęsiasi sistemingai, neišvengiamai sutrinka centrinės nervų sistemos veikla.

Naktį mes ilsimės, ilsisi ir skrandžio liaukos, išskiriančios virškinimo sultis: papildomas, viršnorminis darbas nenustatytomis valandomis pervargina jas, išsekina. Tai gali sukelti įvairias virškinimo organų ligas.

Linkusiems į nutukimą, valgymas prieš naktį dvigubai nepageidautinas. Naktį susilpnėja medžiagų apykaitos intensyvumas. Tuo paros laiku riebalai žymiai mažiau surūgštėja ir atsideda poodinėse ląstelėse. Kaip matome, egzistuoja daug svarių įrodymų vėlyvos vakarienės nenaudai.

Jeigu norite išsaugoti sveikatą ir liekną figūrą, vakarieniaukite ne vėliau kaip 19 valandą ir nebegerkite net arbatos.

Deja, daugelis vakarais, sėdėdami prie televizoriaus, nuolatos ką nors kramto: saldainius, razinas, džiūvėsius, riešutus. Saldumynai, kaip žinome, labai kaloringi. Todėl 1,5—2 valandas sėdėdami prie televizoriaus, kai kurie žmonės beveik dvigubai padidina savo raciono kaloringumą. Spręskite pačios: ar verta pasiduoti tokiai pagundai!

Taigi 2,5—3 valandas prieš miegą valgyti nebereikia. Ta taisyklė netaikytina tiktai dirbantiems naktinėje pamainoje.

O kaip elgtis tiems, kurie pavakarieniavę 19 valandą, negali užmigti, nes jaučiasi alkani! Tokiu atveju prieš miegą reikia išgerti stiklinę kefyro arba rauginto pieno, suvalgyti obuolį, apelsiną arba morką.

"Tarybinė Moteris"

STABDŽIAI... KIEKVIENAM

Anglų inžinierius Džonas Midglejus teigia, kad kelionėse bus saugiau, jeigu kiekvienas keleivis galės dalyvauti automobilio valdyme. Jo idėja — automobilio kabinoje priešais kiekvieną keleivį sumontuoti savotiškus „stop-kranus", kad jie galėtų sustabdyti mašiną tada, kai vairuotojas nepastebi pavojaus arba neįstengia suvaldyti automobilio.

Vatikanas. — Balandžio 9 d. pirmasis JAV ambasadorius, paskirtas Vatikanui, įteikė popiežiui savo kredencialus. William A. Wilson, 69 m. amžiaus, su popiežium pasikalbėjo privačiai, o vėliau prie jų prisijungė ir jo žmona, kuriai popiežius padovanojo rožančių ir medalikėlį. Wilson prez. Reaganą prie Vatikano atstovavo nuo 1981 m., nors tada ambasados dar nebuvo.

DZŪKIJOS KULTŪRINIO GYVENIMO PANORAMA

„Myliu aš žemę šią, kur upių juostom susirišus..."

Graži Dzūkija, turtinga girių, upių ir ežerų. Mėlynuoja vandenys tarp šviesių miškų, gelsvų kalvų ir kelių kelelių. Darbštūs žmonės triūsia laukuose, augindami javą, pievų žolę ir sodo obelį. Tuo darbu ir mintimis apie rytdieną jie suauga su savo žeme, jos šviesiaspalviais pavasariais ir margais, kvepiančiais rudenėliais.

Šiandien neįsivaizduojame Dzūkijos be galiūno Alytaus, be žaliaskarių Druskininkų, be skardžiabalsio Žuvinto ar Obelijos. . . Nepilnas būtų ir mūsų literatūros vaizdas be Dzūkijoje gyvenančių meninio žodžio atstovų. Alytuje jau daug metų vaikams knygas rašo plačiai žinomas poetas Anzelmas Matutis. Pirmuosius eilėraščių rinkinius yra išleidę druskininkiečiai Julija Jekentaitė ir Kornelijus Platelis, knygelę mažiesiems— žuvintiškis Saliamonas Paltanavičius.

Punia — garsus ir gražus Dzūkijos kampelis prie žilojo Nemuno, kuris, pravingiavęs pro atjaunėjusį Alytų, keliauja tolyn, surinkdamas nedidelių upių ir upelių vandenis. Šioje senoje gyvenvietėje, kuri šiandien garsi ne tik žila praeitimi, bet ir spalvingomis nūdienos statybomis, dirba trys Alytaus rajono literatai — pedagogės Salomėja Kaknevičienė, Teklė Džervienė ir agronomas Antanas Šarkelė. Abi mokytojos Punios vidurinėje mokykloje kolūkiečių vaikams atidavė po gerą pulką metų, seniai darbus šiuose laukuose rikiuoja ir Antanas Šarkelė.

Visų trijų puniškių literatų eilėraščius spausdina rajono laikraštis ir respublikinė spauda, o S. Kaknevičienė prieš trejetą metų išleido knygelę vaikams „Spindi Nemuno akys".

„Myliu aš žemę šią, kur upių juostom susirišus", — viename eilėraščių rašo A. Šarkelė. Galima drąsiai pasakyti, kad ta pačia meile gyvena ir kiti puniškiai, Alytaus, Varėnos, Druskininkų literatai.

Druskininkiečio statybininko Petro Zapasnyko „Traukiniai", kiti jo eilėraščiai tarsi kviečia į nuostabią žemę, kur „laukia vėsūs šuliniai ir obuoliai rasoti", kur žmogus stengiasi ją gražinti, kad būtų šviesiau joje gyventi ir priimti tolimą svečią. Alė Fedorenko susimąsto apie tuos, kurie žuvo gero mūsų žemės likimo vardan ir šiandien „vis taria mums mįslingą žodį . ." Apie žmogų ir žemę mąsto druskininkietė mokytoja Elena Rapkauskienė savo eilėse, apsakymuose. Mokytoja dirba ir literatūrinio vertimo baruose — yra iš anglų kalbos išvertusi D. Hemeto apysaką „Stiklinis raktas", imasi naujų darbų.

Gražiai prabėga šių žmonių dienos, kai kasdienį darbą palydi širdies šilumos kupinas meninis žodis. Ir tampa gimtoji žemė dar gražesnė — nuo kasdieninio triūso ir sparnuotų eilių.

Petras NARAŠKEVIČIUS

Kęstutis ORINAS

Atminimo medis

Siūbuok, siūbuok,
geltonas atminimo medi,
šaknim į gilią žemę,
šakom į šiltą lietų,
į būrį grįžtančių žąsų.

Kvepėk, kvepėk
gimtinės liepų medumi.
Tylėk, tylėk sušaudytu kamienu
ir kaip kareivis apdulkėjęs
lydėki vieškeliu senus ratus.

Sutik gyvus
ir džiaugsmą tą kasmet lyg sapną,
sugrįžtant paukščiams, vis kartok:
kasmet šalia žydės vėdrynai
ir bus nuo jų šviesu kasmet.

Išskleisk lapus
Kasmet. Išskleidęs lauki
Ir tų, kur niekada negrįš.
Prie tavo kojų žydintys vėdrynai
Čia jų vardus tau pasakys.

Antanas ŠARKELĖ

Darbas

Iškelkite, laukai, į dangų varpas,
Veja užklostykit smėlėtus arimus.
Mes kuriame. Ir kuria darbas —
Lyg skulptorius — iš žalio molio
mus.

Nulipdo tvirtus. Milžinais padaro,
Neleidžia dingti, klyst, kely stovėt.
Ir nenustebkit, jei kada radarais
Užtiksit mūsų pėsakus erdvėj.

Mes atlaikysim, jeigu vėjai žvarbūs
Kėsinsis griauti tėviškės namus.
Mes kuriame. Ir kuria darbas —
Lyg skulptorius — iš kieto plieno
mus.

Salomėja KAKNEVIČIENĖ

Bitelių dūzgimas

Rymo, oi rymo senam sodely
Rūgštinė obelėlė,
Žiedeliais snigdama,
Obuolužiais kaisdama,
Kuprotom šakelėm pasilinguodama.
Tai išaugino ją tėvužėlis
Dzūkijos šilainėlėj,
Giedrom akelėm žiūrėdamas,
Švelniu žodeliu minėdamas,
Širdies gerumu šildydamas.
Tai smagus smagus bitelių dūzgimas

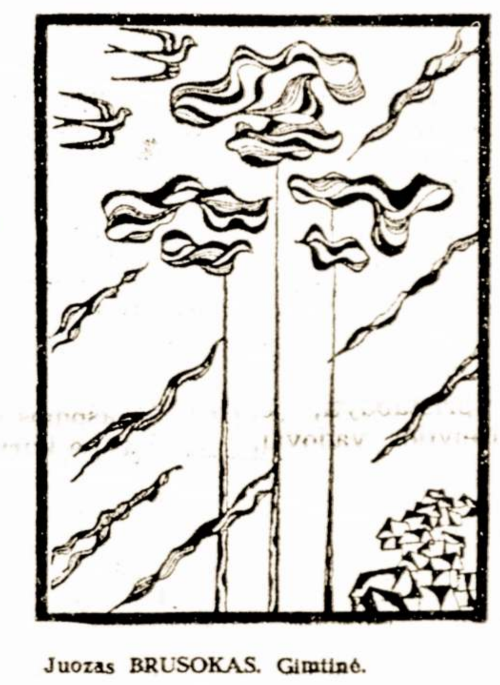

Juozas BRUSOKAS. Gimtinė.

Ant jos pavasario baltojo
Šviesių šviesiausiąjį atminimą
Tėvužio mano išsaugojo.

Petras ZAPASNYKAS

Traukiniai

Kada praeina traukiniai
Pro mano baltą stotį,
Jų laukia vėsūs šuliniai
Ir obuoliai rasoti.
Jų laukia melsvuma dangaus
Ir topolių karoliai.
Galbūt to gero ir brangaus
Kas ims ir pasiskolins.
Miegai nemerkia man akių,
Kai traukiniai nubiida,
Aš gerumu žmogaus tikiu,
Tikiu, kad jis sušildo.
Švilpuką traukinio girdžiu,
Skubu sutikti svečią.
Užteks prie židinio kėdžių,
Nuplautos skobnios plačios.

Petras GUČTULIS

Rytas

Aš išeinu.
Sugirgžda sniegas,
O toly dunkso fabrikai.

Aš išeinu.
Dar parkas miega,
Padvelkia gaivesiu sakai.

Aš išeinu.
Jau miestas kelias,
Langais šuoliuoja elektra.

Aš išeinu. —
Miegok, vaikeli,
Padangė šventiškai tyra.

Druskininkų grožio želmenys

Prieš du dešimtmečius, kai jau buvo apgydytos karo žaizdos ir nemažai nuveikta tvarkant ir gražinant Druskininkus, miestą papuošė skulptūros — J. Kėdainio „Poilsis", B. Vyšniausko „Ratnyčėlė" ir „Motinystė", R. Antinio „Marytė Melnikaitė", M. Mačiulienės mozaikos. K. Morkūnas su Valstybinio dailės instituto studentais diplomantais sukūrė seriją vitražų mineralinio vandens biuvetei. Skulptūros darniai įaugo į aplinką, tapo neatskiriamais miesto komponentais.

Senokai įkurta Druskininkų vaikų muzikos mokykla išaugo, sutvirtėjo, persikėlė į gražų pastatą. Buvę auklėtiniai — dabar mokyklos dėstytojai, žinomi ir gerbiami mieste žmonės, aktyviai dalyvauja visuomeniniame gyvenime. Ne kartą jaunieji mokyklos auklėtiniai tapdavo respublikinių konkursų nugalėtojais. Neseniai sąjunginiame jaunųjų kompozitorių konkurse trečioji premija paskirta Druskininkų vaikų muzikos mokyklos dėstytojui K. Bieliukui.

Prieš dešimt metų atidarytas M. K. Čiurlionio memorialinis muziejus. Pradžioje visa ekspozicija sutilpo viename šeimos gyventame name, vėliau, užbaigus pastatų remontą, muziejaus valdos išsiplėtė dvigubai. Švenčiant kompozitoriaus ir dailininko šimtąsias gimimo metines, pastatytas muziejaus administracinis pastatas, kieme atidengtas M. K. Čiurlionio biustas (skulptorius K. Švažas). Miestą papuošė M. K. Čiurlionio paminklas (skulptorius V. Vildžiūnas, architektas R. Dičius). M. K. Čiurlionio memorialinį muziejų dabar per metus aplanko 70000 žmonių, atvykstančių į miestą iš įvairių šalies kampelių, užsienio.

Septyniolika metų muziejuje vyksta kamerinės muzikos koncertai, groja styginiai kvartetai, pianistai. Tarp atlikėjų — nemažai M. K. Čiurlionio konkurso laureatų.

Simboliškas M. K. Čiurlionio sugrįžimas į Druskininkus sutapo su pirmosiomis kukliomis mieste surengtomis parodomis. Tai buvo visai naujas, pokario metais nepraktikuotas dalykas. Dabar parodos tapo įprastu reiškiniu. Mieste susibūrė LTSR dailininkų sąjungos sekcija, respublikos Liaudies meno draugijos padalinys vienija daugiau kaip trisdešimt žmonių, laisvalaikį skiriančių kūrybai.

Kasmet surengiamos ataskaitinės miesto dailininkų darbų ir liaudies meno parodos, personalinės, grupinės, kilnojamosios ekspozicijos atvežamos iš respublikos muziejų. Susidomėjimo susilaukė kūrybiniai plenerai „Čiurlionio dienos". Suvažiavę dailininkai (be mūsų respublikos atstovų, pernai buvo svečių iš Latvijos ir Estijos) dirba mieste, važinėja po apylinkes, rengia parodas.

Druskininkų vaikų dailės mokykla ruošiasi išleisti ketvirtą mokinių laidą. Jos absolventai mokosi toliau. Turime atstovų aukštosiose ir specialiosiose vidurinėse dailės mokyklose, besiruošiančių tapti dailininkais, architektais. O dailės mokykla įsteigta sunkiai: buvo teigiama, kad per mažas miestas, būgštauta, kad nebus kam ją lankyti. Atkaklumas nugalėjo. Dabar kasmet, pasibaigus mokykloje užsiėmimams, susirenka dabartiniai ir buvę mokiniai, jų tėvai į M. K. Čiurlionio memorialinį muziejų, kur ginami baigiamieji darbai, įteikiami pažymėjimai.

Prie M. K. Čiurlionio paminklo kasmet atidaromas respublikinis festivalis „Muzikos ruduo", paskelbiamas kompozitorius — „Kultūros barų" žurnalo laureatas. Čia nusilenkti ateina ir kitomis progomis atvykę menininkai, visi, kuriems brangus M. K. Čiurlionio vardas.

„Dainavos" sanatoriją puošia žinomos dailininkės, TSRS valstybinės premijos laureatės A. Banytės freska sgrafitas, kurią ji padarė baigdama LTSR valstybinį dailės institutą. Pastaraisiais metais miesto pakraštyje išaugusios „Eglės" sanatorijos valdose galima pamatyti naujus K. Morkūno vitražus, J. Mozūraitės-Klemkienės ir G. Karaliaus skulptūras, kitų dailininkų tapybos ir taikomosios dailės kūrinius. Susidarytų ilgas sąrašas, jeigu bandytume išvardyti visus dabar Druskininkus turtinančius meno kūrinius. . .

Augantis druskininkiečių domėjimasis daile paskatino įsteigti liaudies universiteto dailės fakultetą, sėkmingai gyvuojantį jau nemaža metų, noriai lankomą įvairių profesijų žmonių. O kur dar meno saviveikla, įvairiausi renginiai, konkursai, koncertai. Toli už miesto ribų žinomas moterų vokalinis ansamblis „Dzūkų daina". Kasdien afišos kviečia į koncertus, spektaklius, paskaitas. Respublikos meno meistrai, žinomi atlikėjai iš Maskvos ir Leningrado, kiti broliškų respublikų pasiuntiniai, užsienio kolektyvai — tik rinkis, eik, klausyk, žiūrėk. . .

Išaugo miestas, pagausėjo gyventojų, auga ir jų poreikiai, tačiau meno poreikis dar netolygus. Vis dar nelengva sukviesti klausytojus į vadinamosios rimtosios muzikos koncertus, retai į Druskininkus užsuka respublikos dramos teatrai, stinga patalpų, pritaikytų parodoms. Tai problemos, būdingos visiems mažiems miesteliams, yra jų ir susijusių tik su miesto kurorto specifika. Antra vertus, problemų gausa rodo, kad dar daug kas darytina, dar daug erdvės augti, tobulėti ir gilinti tai, ką jau turime.

Adelbertas NEDZELSKIS
M. K. Čiurlionio memorialinio muziejaus direktorius

Varėniškių karikatūristų kūriniai

Varėnos rajono „Raudonosios vėliavos" laikraščio skaitytojai nekantriai laukia eiliuotų ir iliustruotų feljetonų „Tado Trumpos nuotykiai". Apie šio akylaus žmogaus žygius eilėmis pasakoja žurnalistas Aloyzas Tendzegolskis, o pačius nuotykius nuotaikingais piešiniais pavaizduoja karikatūristai Juozas Juozapavičius ir Adomas Žilinskas. Tadui Trumpai, jo žygiams nuoširdžiai pritaria laikraščio skaitytojai, nes jis negali pakęsti tinginių, brokdarių, plepių, vagišių ir su jais energingai kovoja.

Varėniškių karikatūristų darbai gerai pažįstami ir respublikinės spaudos skaitytojams.

J. Juozapavičius, baigęs Vilniaus M. K. Čiurlionio meno mokyklą, sugrįžo dirbti į savo gimtąjį rajoną ir dabar yra kultūros namų dailininkas metodininkas. Šis autorius ne kartą dalyvavo respublikinėse satyrinių piešinių ir Pabaltijo bei Gabrovo (Bulgarija), Skoplės (Jugoslavija) tarptautinėse karikatūristų darbų parodose.

Adomas Žilinskas, Klaipėdoje įsigijęs meninio dekoravimo specialybę, taip pat sugrįžo į gimtąją Dzūkiją, dirba tarpkolūkinėje statybos organizacijoje.

Vilius KALVELIS

EKSKURSIJA Į LIETUVĄ

"Laisvės" Bendrovės direktorių taryba ruošia ekskursiją į Lietuvą liepos 13 d. iš Kennedy aeroporto. Lietuvoje bus 10 dienų — nuo liepos 16 d. iki 26 d., grįš į New Yorką liepos 27 d.

Kaina $1,775.

Agentas: Robert J. Ellyn Travel, Inc., 501 Fifth Ave., Suite 160 S., New York City 10017.

Visais reikalais kreipkitės į

"LAISVĖS" ADMINISTRACIJĄ
102-02 Liberty Ave. Ozone Park, N. Y. 11417

IŠ "NAUJOSIOS GADYNĖS" ISTORIJOS

Šis straipsnelis skirtas priminti Amerikos lietuvių socialistinės spaudos tradicijas, parodyti paprastų darbo žmonių dėmesį ir paramą pažangiajai šios šalies laikraštijai. Turime minty šiuokart LSS teorinį žurnalą "Naujoji gadynė", ėjusį 1916-1917 m. Philadelphijoje ir susijusį su V. Kapsuko, V. Vidiko-Tauro, L. Prūseikos ir kitų vardais. Čia norime papasakoti ne tiek apie šį leidinį, kiek apie jo pasirodymo išvakares. Apie tai nėra dar kiek plačiau ir smulkiau rašyta, o šis žurnalo istorijos momentas vertas prisiminti.

Socialistinio teorijos žurnalo klausimas buvo pradėtas kelti netrukus po LSS įsteigimo. Jis aktyviau diskutuotas 1913-1915 metais. 1913 m. LSS VII suvažiavime buvo nutarta leisti tokį žurnalą. Tačiau 1914 m. antroje pusėje LSS 151 kuopos komitetas pateikė klausimą LSS Literatūros komitetui "Ką jis yra nuveikęs ir ką veikia link išleidimo LSS teoretiško žurnalo?" "(Kova", 1914, liepos 24 Nr. 30).

Atsakydamas į tą klausimą, L. Prūseika pabrėžė, jog "teorijos žurnalas mums reikalingas", bet iškilę sunkumai dėl redaktoriaus ir lėšų. Redaktoriumi numatytas V. Kapsukas. Ten pat L. Prūseika siūlė, kad tokį žurnalą leistų LSS ir Lietuvos socialdemokratų partija kartu, nes vien tik amerikiečių jėgų, pagal L. Prūseiką "vargiai pakaks istorijos žurnalui leisti". "Be europiečių idėjinės pagalbos mes neapsieisime"—pabrėžė jis.

Kiti LSS Literatūros komiteto nariai taip pat bėdojosi, kad leisti žurnalui truktų lėšų; kol kas neišspręstas redaktoriaus klausimas; stokotų bendradarbių ir apskritai nesą "gvarantijos, kad toks žurnalas galėtų užsilaikyti" (Ten pat).

Tačiau LSS kuopos ir nariai laikėsi kitos nuomonės ir reikalavo kuo greičiau spręsti žurnalo likimą. 1915 metais ne kartą "Kovos", kitų leidinių puslapiuose vėl kalbėta apie teorinį žurnalą. Antai, A. Bimba siūlė šiam tikslui įkurti LSS teorinio žurnalo leidimo fondą, nes leidinys "rimtai gvildenantis svarbiausius visuomenės reikalus ir socializmo teoriją" turėtų svarbią reikšmę JAV lietuvių darbininkų judėjimui ("Kova", 1915, spalio 22).

1916 m. pradžioje žurnalo leidimo reikalai buvo plačiai diskutuoti LSS Pildomajame ir Literatūros komitetuose ir nutarta jį leisti pavadinimu "Naujoji gadynė" ("Kova", 1916 sausio 14, Nr. 2). Pranešant apie tai nurodyta, kad "žurnale ves tam tikrus skyrius žinomas mūsų sociologas-teoretikas V. Kapsukas", tuomet buvęs užsieniuose leidžiamo "Socialdemokrato" redaktorius. Pažymėta, kad sėkmingai naujojo žurnalo pradžiai reikėtų 1000 prenumeratorių. Į šį kvietimą buvo atsiliepta labai aktyviai. Netrukus žurnalo administratorius jau pranešė, kad "Naujajai gadynei" prenumeratoriai "sparčiai plaukia" ("kova", 1916 sausio 21 Nr. 3).

Būsimo žurnalo skelbime 1916 m. pradžioje buvo išdėstyti jo tikslai, kryptis ir uždaviniai. Žurnalas — nurodyta — bus leidžiamas "dėl sustiprinimo klasinio liaudyje susipratimo". Jis būsiąs "visiems prieinamas ir visiems lygiai įdomus ir svarbus mokslo ir žinijos šaltinis, kaip menkai išsilavinusiam, kaip ir inteligentui" ("Kova", 1916, sausio 28, Nr. 4). Žurnalas gvildensiąs "visuomenės klausimus ir plačiai aiškins socializmo mokslo teorijas . . . talpins karikatūrų, paveikslų, . . . apysakų, eilių" ir pan. Taigi, buvo numatyta populiaraus teorinio, visuomeninio, literatūrinio žurnalo kryptis.

"Naujojoje gadynėje" bendradarbiauti kviesti "visi žymesnieji Europos ir Amerikos socialistų rašytojai ir publicistai", tarp jų "žymus publicistas ir nuoseklus kritikas drg. V. Kapsukas" (Ten pat). Buvo pranešta, kad žurnalo prenumerata metams 1,5 dol., pusei — 80 ct.; užsieniuose metams 2 dol.; pusei — 1 dol. Atskiro numerio kaina—15 ct.

Žurnalo steigimas — kaip tada rašyta — "sukėlė Sąjungoje (LSS — A. A.) didelį entuziazmą". Tik per 3 savaites jau suplaukė 357 prenumeratoriai ("Kova", 1916, vas. 18, Nr. 7). Toliau žurnalo prenumeravimas vyko dar sparčiau: 1916 m. kovo 3, Nr. 9). Siekiant dar labiau paskatinti prenumeratos rinkimą buvo įsteigtos 3 premijos geriausiems platintojams ("Kova", 1916, kovo 10, Nr. 10); 1916 metų Gegužės Pirmoji paskelbta "Naujosios gadynės" diena.

1916 m. kovo 24 d. buvo išspausdintas dokumentas "Galutinas LK ir Pild. kom. tarimas "Naujosios gadynės" reikale". Žurnalo redaktoriumi buvo patvirtintas P. Grigaitis su 50 dol. mėnesiniu atlyginimu; bendradarbiams numatyta tarp 10-15 dol. mėnesiui.

Ieškant naujų rezervų žurnalo leidimui, be minėtų priemonių, kreiptasi taip pat į "pirmeivius biznierius" — ketinta dėti skelbimus ("Kova", 1916, bal. 14, Nr. 15). 1916 m. balandžio pabaigoje jau turėta 1800 metinių ir pusmetinių prenumeratorių ir į žurnalo iždą supalukė beveik 1300 dolerių ("Kova", 1916, bal. 28, Nr. 17). Tat užsibrėžti prenumeravimo tikslai buvo viršyti, nors ir toliau LSS nariai raginti remti išeisiantį žurnalą.

Buvo brėžtasi "Naujosios gadynės" pirmąjį numerį išleisti dar iki 1916 m. Gegužės Pirmosios švenčių. Tačiau žurnalas pasirodė 1916 m. birželio mėnesį. Jo pasisekimas ir tiražas viršijo lūkesčius. Pirmieji trys žurnalo numeriai buvo išleisti 11,800 egzempliorių tiražu ir jau davė pelno. Taigi "Naujosios gadynės" pasirodymą lėmė darbininkų iniciatyva ir dosni parama.

Antanas Aukštaitis

Detroit, Michigan

Atvyksta Lakštutės

Dainininkes Lakštutės ir Jonas iš Chicagos atvyksta į Detroito Lietuvių klubą. Joms vadovauja muzikė Valerija Urbikas. Jos ir jis dalyvaus Klubo bankete sekmadienį, gegužės 6 d. Klubo patalpose, 4114 W. Vernor Highway, 1 val. po pietų.

Banketas bus pavasarinis — motinoms pagerbti. Šeimininkės paruoš specialius pietus, o vėliau bus koncertas.

Klubo valdyba kviečia visus Detroito ir apylinkės lietuvius šiame bankete dalyvauti. Užtikrina, jog pietūs bus geri ir tuo patim kartu girdėsite gerą koncertą. Lakštutės ir Jonas specialiai ruošiasi Detroite gerai pasirodyti.

Įsilaužė į lietuvių klubą

Naktį tarpe kovo 30 ir 31 d. chuliganai sudaužė Detroito Lietuvių klubą: sulaužė duris ir plieno barus; išvogė televiziją, tape recorderį, vėliavas, telefoną, degtinę ir alų. Padarė nepaprastai daug nuostolių. Bet, pagelbstint Kęstučiui Gareliui, Alfons ir Emma Rye ir jų dukrelėms Judith greitosioms viskas buvo apvalyta, laikinai pataisyta ir Klubas vėl veikia kiekvieną dieną, kaip visuomet, išskyrus pirmadienį, kada Klubas uždarytas. Dabar reikalas su apdraudos įstaiga; Kęstutis Garelis jau turi kontraktą. Draudėjai įdės naujas duris ir viską sutvarkys.

LDS susirinkimas

LDS 21 kp. susirinkimas įvyko Detroito Lietuvių klubo patalpose balandžio 1 d. Jį sklandžiai pravedė kuopos pirmininkas Tony Vasaris. Be raportų, kuopa nutarė aukot $50.00 Chicagiečiams bowleriams, kurie gegužės mėn. rengia kėglio turnyrą. Po susirinkimo buvo vaišės. Virtuvėje patarnavo Millie Vasaris, Alice Stacey, Emma Rye ir Ruth Gugas. Sekantis kuopos susirinkimas įvyks sekmadienį, gegužės 6 d. ryte. Visi nariai būkite laiku, nes yra daug svarbių reikalų, o pirmą valandą po pietų prasidės Detroito Lietuvių klubo pavasarinis banketas, kuriame dainuos iš Chicagos Lakštutės ir Jonas, vadovaujami muzikės Valerija Urbikas.

Lietuvos svečiai

Pabaigoj kovo mėn. 2 Montrealį, Kanadą atskrido dvidešimts svečių iš Tarybų Sąjungos. Jie buvo Kultūros ir Meno Veikėjų Draugijos geros valios misija. Juos pakvietė Amerikos T. Sąjungos Draugystės organizacija. Kiekviename mieste juos sutiko. Tarpe svečių, buvo trys iš Tar. Lietuvos. Iš Vilniaus — garsusis kompozitorius Teisutis Makačinas; Birutė Šernaitė Barauskienė, Vilniaus operos teatro koncertmeistrė ir iš Kauno — Elvyra Merkšaitienė, Juozo Gruodžio aukštesniosios mokyklos dėstytoja.

Kompozitorių Makačiną globojo jo giminaitis Albertas Misiūnas, buvęs radijo valandeles pranešėjas ir jo šeima, o Stefanija bendravo su Birute ir Elvyra. Viešnios lankė įdomesnes vietoves, bendravo per visą kovo 29 d.

Iš Montrealio grupė buvo keturias dienas Chicagoje, dvi dienas Detroite, dvi dienas Clevelande ir tris dienas New Yorke.

Birutė Šernaitė-Barauskienė ir Elvyra Merkšaitienė buvo patenkintos gavusios progą pavažinėt po Ameriką, bet išsireiškė, kad jau pasiilgo ir savo šeimų. Birutė paliko vyrą Henriką ir dukrą Sonatą; Elvyra — vyrą Vytautą ir du vaikelius: Vytautą ir Ievutę. Buvo malonu susipažint ir pabendraut.

Jau du metai

Balandžio 22 d. suėjo du metai, kai mirė muzikas-dainininkas Walter Gugas. Jis mirė 1982 m. balandžio 22 d., tą pačią dieną, kai buvo jo gimtadienis. Šiemet, balandžio 21 d. būtų suėję penkiosdešimts metų, kai Walter Gugas susituokė su Lillian Litviniūte. Liūdi našlė Lillian Gugas: liūdi jo dukrelės Judy ir Carol bei jų šeimos; liūdi jo brolis Servit Gugas ir šeima; svainis Albert Litnin ir jo šeima; uošvė Anna Daukus ir visi pažangieji Detroito bei apylinkės lietuviai. Netekome malonaus draugo, ir jo neužmiršime.

Nepamirškite

Nepamirškite ir visi dalyvaukime Detroito Lietuvių klubo pavasariniame bankete sekmadienį, gegužės-May 6 d. 1 val. po pietų. Gausime skanius pietus, pagerbsime motinas ir girdėsime gražų koncertą, kurį atliks Chicagos Lakštutės ir Jonas, vadovaujami Valerijos Urbikas.

Stefanija

TSRS finansų ministerijos ir TSRS valstybinio banko pranešimas,

KAD IŠLEIDŽIAMA Į CIRKULIACIJĄ ATMINIMO MONETA A. POPOVO — RUSŲ FIZIKO GIMIMO 125-ŲJŲ METINIŲ PROGA

1984 metų kovo 16 dieną išleidžiama į cirkuliaciją 1 rublio vertės atminimo moneta A. Popovo — rusų fiziko gimimo 125-ųjų metinių proga.

1 rublio vertės atminimo moneta gaminama iš vario ir nikelio baltos spalvos lydinio ir yra 31 milimetro skersmens skritulio formos.

Išviršinėje ir atvirkštinėje pusėse moneta apvesta iškiliais pakraštėliais.

Išviršinėje monetos pusėje pavaizduotas TSRS valstybinis herbas ir yra įrašai „TSRS", „1 rublis" ir „1984".

Atvirkštinėje monetos pusėje — reljefinis A. Popovo atvaizdas ir į dešinę nuo jo datos „1859" ir „1906", o žemutinėje dalyje — įrašas „A. Popovas".

Monetos briaunoje — du įgaubti įrašai „vienas rublis", atskirti dviem taškais.

Atminimo monetą, išleidžiamą į cirkuliaciją A. Popovo — rusų fiziko gimimo 125-ųjų metinių proga, kaip ir šiuo metu cirkuliacijoje esančias monetas, turi priimti valstybinės, kooperatinės, visuomeninės įmonės, įstaigos, organizacijos, kolūkiai ir pavieniai asmenys visais mokėjimų atvejais, taip pat bankai, taupomosios kasos ir ryšių ministerijų įmonės — įskaityti į einamąsias, atsiskaitomąsias sąskaitas, į indėlius, į akredityvus ir pervesti be jokių apribojimų.

Du svarbūs renginiai

Balandžio 29 d. įvyks "Laisvės" laikraščio metinis šėrininkų suvažiavimas. Prasidės 10 v. 30 min. ryte sekmadienį. Jame bus duodami raportai iš praėjusių metų "Laisvės" veiklos, taip pat bus apsvarstyti šių metų svarbūs reikalai.

Labai svarbu visiems Laisvės šėrininkams suvažiavime dalyvauti.

Tą pačia dieną paminėsime Gegužes Pirmąją — tarptautinę darbininkų šventę.

Mums ir visiems Amerikos darbininkams Gegužės Pirmoji yra labai svarbi šventė, nes ji prasidėjo Chicagoje 1886 m.

Po suvažiavimo bus geri pietūs. Kviečiame skaitlingai dalyvauti.

O gegužės 20 d. įvyks "Aido" choro pavasarinis koncertas "Laisvės" salėje. Per metų metus "Aido" koncertai visada ispūdingi ir gražūs. Šiame pavasariniame koncerte dainuos Aidas ir solistai.

Po koncerto aidiečiai visada paruošia geras vaišes. Visiems prieinama kaina. Auka $10.

P. V.

Sveikata brangiausias turtas

Balandžio 10 d. telefonu paskambino Ona Wonikovic-Repševičiūtė ir paprašė Nelės V., ar negalėtų ją nuvežti į ligoninę.

Onai Repševičiūtei paskutiniu laiku sveikata labai pablogėjo, prarado apetitą, negali nieko valgyti, sumenko, galvą svaiksta, nebenori tarnauti kojos.

Prieš kiek laiko buvo nuvežta į ligoninę. Ten per keletą dienų kiek sustiprėjo, bet neilgai. Dabar vėl turėjo vykt į ligoninę. Ten gavo papildomo kraujo. Pradėjo jaustis geriau.

Onutė amžiumi dar nesena, draugiška su visais gerai sugyvena, priklauso LDS 1-jai kuopai.

Linkime Onutei greit pasveikti.

Nelė

"Laisvės" direktoriams

"Laisvės" leidėjų susirinkimas įvyks antradienį, balandžio 24 d. 2 v. p. p. "Laisvės" patalpose. Visi direktoriai kviečiami dalyvauti.

Kviečia Valdyba

Trumpi patarimai

● **Mėsos gabalą plaukite greitai ir tik nuplovusios supjaustykite porcijomis. Mėsoje liks daugiau maistingų medžiagų.**

● **Kad mėsos sultinys būtų skaidrus, verdant į puodą įdėkite švarų kiaušinio lukštą. Išvirusį sultinį perkoškite.**

● **Jei mėsą virti dėsite į šaltą vandenį, sultinys bus stipresnis ir maistingesnis. O jei norite, kad mėsa būtų skani ir sultinga, dėkite virti ją į verdantį vandenį.**

● **Jei ruošiatės mėsą kepti orkaitėje, nuplovusios ją gerai nušluostykite rankšluosčiu. Tada mėsa neprarasi spalvos, nesitaškys riebalai.**

● **Palikdamos šaldytuve, mėsos nesūdykite — ji praranda maistingas medžiagas. Geriausia sūdyti pusvalandį prieš baigiant kepti. Tada mėsa bus minkštesnė, sultingesnė ir gražios spalvos.**

● **Prieš dedant mėsą kepti orkaitėn, pirma ją iš visų pusių apkepinkite. Joje liks daugiau maistingų medžiagų.**

● **Jei ilgiau pastovėjusi mėsa įgavo nemalonų kvapą, 10—15 minučių pamerkite ją į atšaldytą ir truputį pasaldintą ramunėlių nuovirą, o paskui perplaukite sūriame vandenyje.**

● **Atidariusios dėžutę žuvies konservų, tuoj viską perdėkite į stiklinį ar porcelianinį indą ir stenkitės suvalgyti tą pačią dieną. Veikiant orui, žuvyje greitai vyksta cheminiai procesai, todėl žuvis gali pakenkti sveikatai.**

● **Kremą sunkiau išsukti iš šviesto ar margarino, tik ką išimto iš šaldytuvo. Supjaustykite sviestą mažais gabalėliais ir sudėkite į indą, kurį prieš tai perskalaukite verdančiu vandeniu. Po kelių minučių sviestas suminkštės ir bus lengviau sukti.**

● **Jei į dėžutę, kurioje laikote arbatžoles, įdėsite džiovintą citrinos ar apelsino žievelę, arbata bus aromatingesnė.**

"Tarybinė Moteris"

"Laisvės" suvažiavimas ir banketas

Sekmadienį, balandžio 29 d., Lietuvių Kooperatyvinės Bendrovės ("Laisvės") dalininkų suvažiavimas įvyks 10:30 val. ryto, Laisvės salėje, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y.

* * *

Po suvažiavimo, 1 val. bus pietūs. Kviečiame visus New Yorko ir apylinkės lietuvius atvykti.

Auka: $10

Rengiamas tarptautinis kosminis projektas

PRAHA, IV. 9. (TASS-ELTA). Klausimams, kaip rengiamas unikalus tarptautinis kosminis projektas „Venera—Halis" („VEHA"), buvo skirtas čia įvykęs tarptautinės techninės komisijos posėdis. Projekte numatoma, kad kosminiai tyrimo aparatai skris Veneros link ir susitiks su Halio kometa. Jame dalyvauja Bulgarija, CSSR, LLR, TSRS, VDR, Vengrija, Austrija, Prancūzija ir VFR. Darbų koordinatorius yra TSRS Mokslų Akademijos Kosminių tyrimų institutas.

Komisijos posėdis Prahoje pademonstravo, jog visų projekte dalyvaujančių šalių mokslininkai ir mokslo organizacijos labai atsakingai žiūri į priimtus įsipareigojimus pagaminti prietaisus ir atlikti atitinkamus kosmoso tyrimus ir skiria jiems daug dėmesio. Visi įgyvendina tam tikrą mokslinę programą.

Pirmą kartą su „Interkosmoso" programos šalimis bendradarbiauja VFR mokslininkai. Kaip pareiškė daktaras A. Richteris, Makso Planko instituto laboratorijose gaminami prietaisai kometos dalelių sąveikai su Saulės vėju tirti.

BRIEFS

New York Aido Chorus "Welcome Spring" party, Saturday, April 7th was very enjoyable. Table was very festive and we were honored by the presence of Mr. and Mrs. Vilius Kavaliauskas with their charming 4-year old son.

It was good to have Juozas Lugauskas back with us again. We missed him while he was hospitalized having an operation. He will celebrate his 69th birthday with the Aidas at our next meeting.

* * *

Greetings from Arizona! May Stevens, our artist is teaching there till the end of this month. She is welcoming the change — bushes and flowers are blooming, air healthy and she is feeling well.

* * *

They say that Reaganism is the policy of responding with force to the inevitable weakening of United States imperialism in the world as a whole. Capitalist as well as Socialist.

* *

William Johnston from Manhattan, N. Y. writes in "Voice of the People" column in Daily News:

"It's encouraging to know that Mayor Koch considers South Africa to be a "criminal nation." I trust he means the government of the country, not the overwhelming majority of the people who oppose the Pretoria regime. The Greater London Council has recently declared Britain's capital city to be an "anti-apartheid zone", expressing its abhorrence of South African racism. It has determined on measures within its legal powers to end all links with the apartheid regime by discouraging advertising for South African products in public places, banning purchases of South African goods and denying facilities to South African and other sports people and entertainers who have performed in South Africa. Perhaps Mayor Koch could lead New York to do the same."

* * *

From Anthony Bimba's Diary:

April 16, 1945

President Harry S. Truman delivered his first speech to the joint Congress. He pledged the continuation of the policies of Roosevelt. It was a good speech, a warm appeal for national unity.

April 17, 1945

Last night went to see Ina Wood. Took her to supper. As before, she seems to be doing nothing.

April 20, 1945

For several days now Berlin radio was telling about the Red Army offensive on Berlin. But Moscow remained silent. Only today Moscow radio announced the offensive.

April 22, 1945

Molotov arrived to Washington, and immediately went into conference with Eden.

The Red Army in Berlin!

April 23, 1945

Polish government and the Soviets sign mutual assistance act. Yesterday spoke in Baltimore. The meeting was only a medium size. Collected $670.

April 25, 1945

Today in San Francisco is opening of the World Conference of the United Nations.

April 26, 1945

President Truman spoke to the delegates in San Francisco from Washington. He pleaded with them not to disappoint the world.

Ilse

Anthony Bimba speaking in Laisvė's Hall.